

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΥΡΙΖΑΚΗΣ
Ερευνητής ΕΚΚΕ

Κείμενα Εργασίας 2003/6
Working Papers 2003/6

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
NATIONAL CENTRE FOR SOCIAL RESEARCH**

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ
ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΥΡΙΖΑΚΗΣ
Ερευνητής ΕΚΚΕ

Κείμενα Εργασίας 2003/6
Working Papers 2003/6

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
WORKING PAPERS

Αθήνα
Athens

© Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

ISSN 1108 - 1732

Απαγορεύεται η ανατύπωση, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, η παρουσίαση και η προβολή του παρόντος από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσον χωρίς, την έγγραφη άδεια του εκδότη και του συγγραφέα.

Υπεύθυνος έκδοσης: ΕΚΚΕ, Διεύθυνση Επιστημονικής Πληροφόρησης και Εκδόσεων

Τυπογραφική Επιμέλεια: Βαγγέλης Ζουρίδης

Οι απόψεις που εκφράζονται στην έκδοση αυτή είναι του συγγραφέα και μόνο και δεν εκφράζουν αναγκαστικά τις απόψεις του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	7
1. Εισαγωγή	9
2. Έννοια της ασφάλισης	11
3. Το ισχύον σύστημα κοινωνικής ασφάλισης	11
4. Η κοινωνική ασφάλιση στο διεθνή χώρο	13
<i>α. Συστήματα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης</i>	<i>13</i>
<i>β. Παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα το ασφαλιστικό σύστημα</i>	<i>14</i>
<i>βα. Οικονομικός παράγοντας</i>	<i>15</i>
<i>ββ. Δημογραφικός παράγοντας.</i>	<i>16</i>
<i>βγ. Η βιωσιμότητα των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης</i>	<i>16</i>
5. Προβλήματα ασφάλισης	17
<i>α. Ειδικά προβλήματα</i>	<i>17</i>
<i>β. Παραδείγματα αδικιών και ανισοτήτων των ασφαλισμένων</i>	<i>20</i>
6. Ενοποίηση Ταμείων	21
7. Δημογραφικό Πρόβλημα	22
8. Τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων	24
9. Οι συντάξεις των ασφαλισμένων	25
<i>α. Η λειτουργία του θεσμού των συντάξεων</i>	<i>25</i>
<i>β. Οι δαπάνες των συντάξεων</i>	<i>26</i>
10. Ο κοινωνικός διάλογος	28
11. Συμπεράσματα - Προτάσεις Πολιτικής	30
Βιβλιογραφία	33

Περίληψη

Αντικείμενο της μελέτης αυτής αποτελεί, κατ' αρχάς, η διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, επιχειρείται η επισήμανση και η καταγραφή των προβλημάτων των ασφαλιστικών φορέων.

Σκοπός της μελέτης είναι η διατύπωση προτάσεων που στοχεύουν στη βελτίωση του συστήματος της κοινωνικής προστασίας και στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των ασφαλιστικών φορέων.

1. Εισαγωγή

Το ασφαλιστικό σύστημα, αν και συνδέεται άμεσα με τη μακροπρόθεσμη επιβίωση της ελληνικής κοινωνίας, βρίσκεται σε μια βαθιά κρίση. Υπάρχουν σοβαρά οικονομικά, οργανωτικά, λειτουργικά και διοικητικά προβλήματα. Μεγάλη απώλεια εσόδων στα ασφαλιστικά ταμεία προκαλούν το δημογραφικό πρόβλημα, η ανεργία, η εισφοροδιαφυγή καθώς και η ατελής και αναποτελεσματική διαχείριση των πόρων τους. Σύντομα πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές για να εξυγιάνουν και να εκσυγχρονίσουν το σύστημα αυτό, διότι οι προοπτικές του είναι δυσμενείς. Η κατάστασή του συνεχώς θα χειροτερεύει και, εάν δεν παρέμβει το κράτος να το στηρίξει, σε λίγα χρόνια κινδυνεύει να χρεοκοπήσει, διότι θα αρχίσουν να εξαντλούνται τα συσσωρευμένα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων. Η ίδια διαπίστωση διατυπώνεται στις εκτιμήσεις της αναλογιστικής μελέτης της επιστημονικής επιτροπής της ΓΣΕΕ αλλά και των αρμοδίων κυβερνητικών οργάνων. Η μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ προβλέπει ότι, εφόσον δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, μέχρι το 2005 το αργότερο θα εξαντληθούν οι οικονομικές δυνατότητες του ασφαλιστικού συστήματος. Η κυβέρνηση πάντως παρατείνει το όριο οικονομικής αντοχής των ασφαλιστικών ταμείων ως το 2010 ή το 2020 (Παπάδης Κ, 2001, σελ. Β16). Το ασφαλιστικό μας σύστημα για να γίνει μακροχρόνια βιώσιμο χρειάζεται απαραίτητως πρόσθετους οικονομικούς πόρους, διότι η χρηματοδότηση του είναι ανεπαρκής. Όμως, σήμερα η χώρα μας αντιμετωπίζει δύσκολες δημοσιονομικές πιέσεις για να καλύψει τις βασικές και τις έκτακτες ανάγκες του κρατικού προϋπολογισμού της. Υποχρεώνεται να χρηματοδοτήσει και έχει θέσει σε άμεση προτεραιότητα τις ακόλουθες δεσμεύσεις της :

- τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004
- τα εξοπλιστικά της προγράμματα που απαιτούν την προμήθεια εξελιγμένων οπλικών συστημάτων για τον εκσυγχρονισμό των Ενόπλων μας Δυνάμεων
- την άσκηση μιας ταχύρυθμης αναπτυξιακής πολιτικής από 1- 1- 2000 για την ένταξη της ελληνικής οικονομίας στη ζώνη του ευρώ
- τη μείωση του δημόσιου χρέους.

Εξάλλου, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου καθώς και η διαμόρφωση της ισοτιμίας του δολαρίου σε υψηλά επίπεδα δημιουργούν στην ελληνική οικονομία ακόμα οξύτερα προβλήματα. Με τα παραπάνω δεδομένα φυσικό είναι να επιδιώκεται ο περιορισμός και η συγκράτηση των δημόσιων δαπανών. Από την άλλη μεριά όμως επιβάλλεται η επιτάχυνση της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού συστήματος, για την οποία έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ασκούν πιέσεις για τη δημιουργία ενός ενιαίου φορέα κοινωνικής ασφάλισης. Για να γίνουν όμως ουσιαστικές βελτιώσεις στο ασφαλιστικό σύστημα είναι απαραίτητη η ενίσχυση της χρηματοδότησης του, προκειμένου να καλύψει τα μεγάλα ελλείμματα, τα οποία συνεχώς αυξάνονται. Οι εκτιμήσεις των αναλογιστικών μελετών τόσο της επιστημονικής επιτροπής της ΓΣΕΕ όσο και της βρετανικής εταιρείας Government Actuary's Department, που δημοσιεύθηκαν τον Απρίλιο του 2001, συμπίπτουν στην εκτίμηση ως προς την αύξηση του ελλείμματος των ασφαλιστικών μας ταμείων. Οι υπολογισμοί των δύο αυτών μελετών αναγνωρίζουν ότι, εάν διατηρηθούν τα σημερινά δεδομένα, το οικονομικό έλλειμμα του ασφαλιστικού μας συστήματος θα φτάσει σε αρκετά τρις. δραχμές τις επόμενες δεκαετίες (Παπάδης Κ, 2001, σελ. Α6). Το κράτος πρέπει να εγγυηθεί ότι θα αυξήσει σημαντικά τους οικονομικούς πόρους που παρέχει στο ασφαλιστικό μας σύστημα. Εκτός όμως από την κρατική οικονομική συμμετοχή, πρέπει να αναζητηθούν πόροι και από άλλες χρηματοδοτικές πηγές. Αλλά και με τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές όπως, ταχύτερη ενοποίηση των ομοειδών ταμείων, αποτελεσματικότερη αξιοποίηση και ορθολογικότερη διαχείριση της κινητής και ακίνητης περιουσίας

των ασφαλιστικών ταμείων, αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, πάταξη της εισφοροδιαφυγής και της φοροδιαφυγής και άλλα, θα βελτιωθεί σημαντικά η οικονομική κατάσταση του ασφαλιστικού μας συστήματος.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η υλοποίηση της μεταρρύθμισης είναι απόλυτα αναγκαία και αποτελεί μια μεγάλη κοινωνική προσφορά, διότι δημιουργεί συνθήκες μεγαλύτερης ασφάλειας για την καταβολή των συντάξεων και των άλλων παροχών στους ασφαλισμένους. Η μεταρρύθμιση πρέπει να προχωρήσει με προσοχή, περίσκεψη και να υιοθετηθούν συναινετικές διαδικασίες. Η μέχρι τώρα εμπειρία επιβεβαιώνει ότι κάθε βεβαιασμένη κίνηση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Για να είναι όμως κοινωνικά δίκαιη η μεταρρύθμιση επιβάλλεται να προστατεύει τα ασφαλιστικά δικαιώματα όλων των ασφαλισμένων. Με κάθε τρόπο πρέπει να αποφευχθεί η επιβολή ακραίων ή αυταρχικών λύσεων, οι οποίες είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσουν κοινωνικές αντιδράσεις και λαϊκές αναταραχές. Αλλά και εάν η μεταρρύθμιση αναβληθεί και δεν προχωρήσει, εξαιτίας του φόβου του πολιτικού κόστους, τα αποτελέσματα θα είναι οδυνηρά για το μέλλον του ασφαλιστικού μας συστήματος. Θα χαθεί ακόμα μια ευκαιρία να αντιμετωπιστεί αυτό το κρίσιμο θέμα που αφορά την κατοχύρωση των συμφερόντων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου. Ο καθηγητής Αναστάσιος Γιαννίσης για το ίδιο θέμα προσθέτει: «Αν δεν λύσουμε προβλήματα, όπως το ασφαλιστικό, θα έχουμε υποθηκεύσει και την ανάπτυξή μας και την κοινωνική μας συνοχή» (Γιαννίσης Αντ., 2001, σελ. 81).

2. Έννοια της ασφάλισης

Κάθε πολίτης έχει αναφαίρετο δικαίωμα να αναζητήσει μια μόνιμη εργασία είτε ως μισθωτός είτε ως αυτοαπασχολούμενος και να ασφαλιστεί για να καλύψει τις ανάγκες της επιβίωσης του. Ο χρόνος της παραμονής του στην ενεργό δράση, εάν είναι αναγνωρισμένος από τον ασφαλιστικό του φορέα, καθορίζει σε συνδυασμό με το μέγεθος των εισφορών του το ύψος της σύνταξης που θα λάβει, όταν αποσυρθεί οριστικά από την εργασία του. Η συμμετοχή του λοιπόν στην παραγωγική διαδικασία συνδέεται με την κοινωνική του προστασία, διότι η κοινωνική του ασφάλιση στηρίζεται είτε στη μισθωτή εργασία είτε και στην αυτοαπασχόληση. Οι εισφορές των εργοδοτών και των εργαζομένων για την ασφαλιστική τους προστασία (σύνταξη, υγειονομική περίθαλψη και διάφορες άλλες παροχές) αποτελούν τους κύριους πόρους των ασφαλιστικών φορέων, οι οποίοι σύμφωνα με τις αρχές του διανεμητικού συστήματος ασφάλισης που ισχύει, προορίζονται για να καλύψουν και τις ανάγκες των μη παραγωγικών ομάδων του πληθυσμού, δηλαδή των συνταξιούχων και των παιδιών τους (τα παιδιά ως μέλη της οικογένειας είναι έμμεσα ασφαλισμένα).

Στο άρθρο 22 παράγρ. 5 του ισχύοντος Συντάγματος του 2000 αναφέρεται ότι το κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων. Αυτό σημαίνει ότι προστατεύει τον πληθυσμό των ασφαλιστικών οργανισμών από τους κινδύνους της ασθένειας, της αναπηρίας, του γήρατος, του θανάτου, κ.λπ.. Με την άμεση παρέμβασή του το κράτος προσπαθεί να αντιμετωπίσει αυτές τις κοινωνικές ανάγκες των δικαιούχων και να αναπληρώσει το εισόδημά τους. Ενισχύει δηλαδή τα έσοδα των ασφαλιστικών φορέων για να αυξηθούν και να βελτιωθούν ποιοτικά οι παροχές των ασφαλισμένων, αν και αυτό εξαρτάται από τη γενικότερη κατάσταση της εθνικής οικονομίας. «Η κοινωνική χρησιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είναι αναμφισβήτητη» (Τήνιος Π, 2001, σελ. 83). Επειδή το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης συμβάλλει στην ευημερία του λαού, ο βαθμός ικανοποίησης των ασφαλισμένων από τις παρεχόμενες υπηρεσίες των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης δείχνει την ποιότητα των σχέσεων, αλλά και των κοινωνικών αξιών που επικρατούν στον τομέα της κοινωνικής προστασίας. Επειδή τα συστήματα της κοινωνικής προστασίας παρέχουν στήριξη και βοήθεια σε όλα τα άτομα, υποστηρίζεται ότι βοηθούν παράλληλα και τις κοινωνίες τους να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις αυξανόμενες εντάσεις που προκαλούνται εξαιτίας των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών (Έκθεση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 1996, σελ. 7).

3. Το ισχύον σύστημα κοινωνικής ασφάλισης

Στην Ελλάδα η κοινωνική ασφάλιση ασκείται από πολλούς φορείς οι αρμοδιότητες των οποίων εξαρτώνται είτε από την επαγγελματική ομάδα των ασφαλισμένων που καλύπτουν είτε από το είδος των παροχών που προσφέρουν. Οι ασφαλιστικοί φορείς ανάλογα με τις παροχές που χορηγούν διακρίνονται:

Χαρακτήρας φορέα	Είδος χορηγήσεων
Κύριας ασφάλισης	Κύρια σύνταξη
Επικουρικής ασφάλισης	Επικουρική σύνταξη
Ασθένειας	Περίθαλψη
Πρόνοιας	Εφάπαξ παροχές
Διαφόρων παροχών	Επιδόματα και δάνεια
Αλληλοβοήθειας	Συμπληρωματικές παροχές

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Κοινωνικού Προϋπολογισμού του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (2002, σελ. 349) στη χώρα μας λειτουργούσαν συνολικά 170 ασφαλιστικοί φορείς, από τους οποίους οι 149 εποπτεύονταν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και οι υπόλοιποι 21 από διάφορα άλλα Υπουργεία. Συγκεκριμένα, ο συνολικός αριθμός των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης έχει ως εξής :

Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης	Συνολικός αριθμός Ασφαλιστικών Φορέων
Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	95
Υπουργείο Εθνικής Αμύνης	10
Υπουργείο Οικονομικών	1
Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας	7
Υπουργείο Γεωργίας	1
Βουλή των Ελλήνων	1
Υπηρεσίες ασφάλισης	1
Ταμεία Αλληλοβοήθειας	54
Γενικό Σύνολο	170

Από αυτούς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης ο αριθμός κάθε κατηγορίας με ξεχωριστό είδος προστασίας έχει ως εξής:

- κύρια ασφάλιση 24
- επικουρική ασφάλιση 39
- πρόνοια 30
- ασθένεια 18
- λοιπές παροχές 4
- κοινής ωφέλειας 1
- αλληλοβοήθειας 54.

Η μείωση των ασφαλιστικών φορέων από 236 σε 170 έγινε με το νόμο 2627/99, αφού με διάφορες συγχωνεύσεις ο αριθμός τους περιορίστηκε σημαντικά καθώς μέχρι τότε ήταν πολύ περισσότεροι. Μεταξύ αυτών που καταργήθηκαν αξίζει να σημειώσουμε:

- την κατάργηση από 1- 8- 1999 των 43 περιφερειακών Ταμείων Πρόνοιας Δικηγόρων. Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται τα Ταμεία Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών, Πειραιώς και Θεσσαλονίκης

- την κατάργηση 12 Επικουρικών Ταμείων των Υπαλλήλων των διαφόρων Υπουργείων και τη συγχώνευση τους από 1-4- 1999 στο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Ε.Α.Δ.Υ.)

- την ενοποίηση των Ταμείων ΤΕΒΕ, ΤΣΑ, ΤΑΕ (Εμπόρων) στον Οργανισμό Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών.

Η κυβέρνηση, στα τέλη Απριλίου (2001), πρότεινε μια δέσμη μέτρων για την αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος, η οποία δεν έγινε αποδεκτή από τους κοινωνικούς εταίρους. Μεταξύ αυτών των μέτρων περιλαμβάνεται η μείωση των ασφαλιστικών ταμείων κύριας ασφάλισης σε οκτώ (8) στα οποία θα ενταχθούν, αφού καταργηθούν, και όλα τα σημερινά επικουρικά ταμεία. Τα προτεινόμενα ταμεία ήταν: ΙΚΑ, Δημοσίου, Αγροτών, Οργανισμού Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), ΔΕΚΟ, Τραπεζών, Επιστημόνων και Δημοσιογράφων (Διακογιάννης Γ., 2001, σελ. 13).

Όσον αφορά τη δημιουργία του νέου ανεξάρτητου ταμείου των δημοσίων υπαλλήλων, η αρχική πρόταση που έγινε από τους συνδικαλιστές της ΑΔΕΔΥ, και υιοθετήθηκε κατόπιν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, θεωρείται ανεδαφική. Σήμερα οι εν

ενεργεία δημόσιοι υπάλληλοι ανέρχονται σε 350.000 και οι συνταξιούχοι σε 147.000. Ωστόσο, με την εφαρμοζόμενη πολιτική του περιορισμού των διορισμών των δημοσίων υπαλλήλων και τις συνεχείς ιδιωτικοποιήσεις υπηρεσιών, νομικών προσώπων κ.λπ., μειώνεται ο συνολικός τους αριθμός. Ένα νέο λοιπόν ασφαλιστικό ταμείο δημοσίων υπαλλήλων δεν έχει προοπτικές να επιβιώσει. Η πιο συμφέρουσα λύση είναι να ενταχθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι στο ΙΚΑ, αλλά και σ' αυτή την περίπτωση υπάρχουν αρκετές αντιδράσεις (Παπάδης Κ, 2001, σελ. Α3).

4. Η κοινωνική ασφάλιση στο διεθνές χώρο

Η κοινωνική πολιτική κάθε χώρας ενδιαφέρεται να επεκτείνει την κοινωνική ασφάλιση σε ολόκληρο τον πληθυσμό της, αλλά αυτό εξαρτάται από την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών και οικονομικών δομών/ σχέσεων και τον τρόπο ρύθμισης της αγοράς εργασίας (Καραμεσίνη Μ., 1999, σελ. 10). Με το μέτρο αυτό επιδιώκεται να ενταχθούν στο ασφαλιστικό σύστημα όλες οι ανασφάλιστες κοινωνικές ομάδες για να καλύψουν τις ανάγκες τους και να βελτιώσουν τους όρους της επιβίωσής τους. Επειδή όμως η κοινωνική ασφάλιση στηρίζεται κυρίως στις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών τους καθώς και των αυτοαπασχολούμενων, οι οποίοι είναι πολλοί στην Ελλάδα τόσο στον αγροτικό όσο και στον ημιαστικό και αστικό τομέα, πρέπει να προχωρήσει η επέκταση της μισθωτής εργασίας σε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα. Οι εργαζόμενοι που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία εξασφαλίζουν το εισόδημά τους κι έτσι έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν τα αναγκαία υλικά αγαθά για την επιβίωσή τους (Τουτζιαράκης Γ., 1998, σελ. 21) και ταυτόχρονα καλύπτονται με την ασφαλιστική τους προστασία. Αλλά, η αύξηση της απασχόλησης στην αγορά εργασίας εξαρτάται από το βαθμό της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας. Είναι ανάγκη λοιπόν να διαμορφωθεί μια κοινωνικο-οικονομική πολιτική, η οποία θα επιδιώξει να επιταχύνει την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης και να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο του λαού. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να εκσυγχρονιστεί η εθνική οικονομία, να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να αναβαθμιστεί η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων. Στη σύνοδο κορυφής της Λισσαβώνας αποφασίστηκε, ότι η κοινωνική προστασία και η κοινωνική πολιτική αποτελούν πρώτη προτεραιότητα για όλα τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακόμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εφαρμόσει μια νέα στρατηγική για την προσεχή δεκαετία : Να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική και δυναμική η οικονομία της στον κόσμο για να μπορεί να αναπτύξει καλύτερες δουλειές και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή (Clotuche G., 2001, σελ. 21).

Πρέπει να σημειώσουμε ότι, η καθολική ασφάλιση του πληθυσμού επιτυγχάνεται με την κοινωνική βοήθεια ή με την παροχή μιας ενιαίας κατώτερης εθνικής σύνταξης σε όλους τους ηλικιωμένους που είναι κάτοικοι της χώρας και, ανεξάρτητα, εάν έχουν ή δεν έχουν εργαστεί ή εάν διαθέτουν ή όχι άλλους εισοδηματικούς πόρους. Είναι μια κοινωνική ευαισθησία, η οποία εκδηλώνεται με την υλική προσφορά της πολιτείας, απέναντι σε ένα τμήμα του πληθυσμού που είναι τα ηλικιωμένα άτομα.

α. Συστήματα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης

Τα σημαντικότερα από τα συστήματα της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης είναι το διανεμητικό, το κεφαλαιοποιητικό και το μεικτό σύστημα.

Στο διανεμητικό σύστημα οι εισφορές των εν ενεργεία εργαζομένων και των εργοδοτών τους χρησιμοποιούνται κυρίως για την πληρωμή των συντάξεων ή άλλων παροχών των απομείνων της εργασίας, δηλαδή των συνταξιούχων. Οι σημερινοί εργαζόμενοι, οι οποίοι πληρώνουν με τις εισφορές τους στα ασφαλιστικά ταμεία τις τρέχουσες συντάξεις των μεγαλύτερων τους σε ηλικία ατόμων, θα είναι με τη σειρά τους οι αυριανοί συνταξιούχοι. Οι συντάξεις που θα εισπράξουν αργότερα θα προέρχονται από τις ασφαλιστικές εισφορές των νεότερων στην ηλικία συνανθρώπων τους. «Στη θεωρητική βιβλιογραφία εξηγείται πως η γενιά των εργαζομένων

στηρίζει τη γενιά των συνταξιούχων με την προσδοκία ότι θα στηριχθεί και αυτή με την σειρά της από τους εργαζόμενους του μέλλοντος» (Πήλιος Πλάτων, 2001, σελ. 55). Το σύστημα αυτό είναι προσανατολισμένο στην αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των δύο γενεών των ασφαλισμένων, διότι αφαιρείται το ποσό των εισφορών από τις αποδοχές της μίας και μεταφέρεται στις πληρωμές των συντάξεων και των άλλων παροχών της άλλης γενεάς. Όμως, η θεωρούμενη αλληλεγγύη μπορεί να μετατραπεί σε σύγκρουση ανάμεσα στους εργαζόμενους και στους συνταξιούχους. Αυτό μπορεί να συμβεί, όταν οι επόμενες γενεές αρνηθούν να πληρώσουν το χρέος των ασφαλιστικών φορέων, το οποίο συνεχώς αυξάνεται, επειδή με τις επικρατούσες δημογραφικές τάσεις μειώνεται η συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό και μεγαλώνουν οι δαπάνες για την κάλυψη των παροχών των συνταξιούχων (Φακιολάς Ρ, 1997, σελ. 319). Σε αυτή την περίπτωση οι εργαζόμενοι διαμαρτύρονται για τη μεγάλη φορολογική επιβάρυνση που υφίστανται. Αλλά και οι συνταξιούχοι υποστηρίζουν ότι, επί αρκετές δεκαετίες έχουν προσφέρει τις υπηρεσίες τους, ανάλωσαν τις δυνάμεις τους και κατέβαλαν τις ασφαλιστικές και τις φορολογικές τους εισφορές με συνέπεια για να ευημερήσει η χώρα και δικαιούνται να λαμβάνουν τις συντάξεις τους (Μυριζάκης Γ, 1981, σελ. 210).

Αντίθετα, στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα όλες οι δικαιούμενες εισφορές των σημερινών εργαζομένων δεν ξοδεύονται, αλλά αποταμιεύονται και επενδύονται (σε τραπεζικούς λογαριασμούς, ομόλογα, μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια, ακίνητα, κ.λπ.), για να αποφέρουν έσοδα και με την πάροδο του χρόνου να δημιουργήσουν ένα συνεχώς διευρυνόμενο κοινωνικό κεφάλαιο με το οποίο θα πληρωθούν οι συντάξεις ή άλλες παροχές τους (Επιτροπή Σπράου, 1997, σελ.86- 87). Ο ασφαλισμένος συνταξιοδοτείται από την υπηρεσία του, όταν συμπληρώσει το καθορισμένο όριο της ηλικίας του. Η σύνταξή του θα είναι ανάλογη με την απόδοση των αποταμιεύσεων από τις εισφορές που έχει καταβάλει κατά τη διάρκεια των ετών που εργάστηκε.

Με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ενισχύεται η κεφαλαιαγορά, αλλά και η αναπτυξιακή πορεία της χώρας, διότι τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων επενδύονται για παραγωγικούς σκοπούς σε τομείς που θα αποδώσουν περισσότερο. Το κράτος, δηλαδή, χρησιμοποιεί τους πόρους των ασφαλιστικών φορέων για να ασκήσει την κοινωνική και αναπτυξιακή του πολιτική. Ιδιαίτερα, η επένδυση των αποθεματικών των ταμείων στις βιομηχανικές, εμπορικές, αγροτικές και άλλες επιχειρήσεις αυξάνει τις θέσεις εργασίας. Η απασχόληση όμως ενός μεγαλύτερου αριθμού εργαζομένων είναι φυσικό ότι βελτιώνει τα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων.

Το μεικτό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ενσωματώνει στοιχεία και πρακτικές των δυο προηγούμενων συστημάτων.

β. Παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα το ασφαλιστικό σύστημα

Η διεθνής εμπειρία αναγνωρίζει ότι δεν υπάρχει κανένα ασφαλιστικό σύστημα, το οποίο να θεωρείται ότι είναι το τελειότερο, το δικαιότερο και το ιδανικότερο για να προσφέρει τις ικανοποιητικότερες λύσεις. Σε όλες τις χώρες του κόσμου τα ασφαλιστικά συστήματα που εφαρμόζονται αντιμετωπίζουν οξύτατα δημοσιονομικά προβλήματα. Το σημαντικότερο πρόβλημα είναι το μεγάλο έλλειμμα που εμφανίζεται στους προϋπολογισμούς των ασφαλιστικών φορέων, διότι υπάρχει ανεπάρκεια χρηματοδοτικών πόρων για την κάλυψη των δαπανών. Μάλιστα, παρά την αύξηση των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση, την παράλληλη αύξηση των εισφορών που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες τους και τη μείωση των παροχών, η ελλειμματικότητα των ασφαλιστικών ταμείων διευρύνεται και τα χρέη τους αυξάνονται, επειδή αυξάνονται οι δαπάνες για συντάξεις και για υγειονομική περίθαλψη. Όπως σημειώνει ο καθηγητής Φακιολάς Ρ., (1999, σελ. 209) «...Στις σύγχρονες κοινωνίες οι δαπάνες της κοινωνικής ασφάλισης συνεχώς αυξάνονται, αφού απορροφούν ποσοστό μεταξύ 19-30% και πλέον του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος». Η αύξηση των χρηματοδοτικών πόρων που δαπανώνται δεν βελτιώνει τη λειτουργία του συστήματος της κοινωνικής προστασίας, διότι δεν μειώνονται τα ελλείμματα των ασφαλιστικών ταμείων. Η δυσάρεστη αυτή κατάσταση προκαλεί εύλογες ανησυχίες.

Για να μπορέσουν οι ασφαλιστικοί οργανισμοί να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες υποχρεώσεις τους (κυρίως για την κάλυψη των συντάξεων) και να αντιμετωπίσουν τα διαχειριστικά ελλείμματα, πρέπει οπωσδήποτε να αυξήσουν τα έσοδά τους. Αναζητούνται, λοιπόν, τρόποι να εξευρεθούν πρόσθετοι οικονομικοί πόροι από διάφορες άλλες πηγές χρηματοδότησης για να καλύψουν τα ελλείμματα του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και να ικανοποιήσουν με αυτούς τις ολοένα και περισσότερο αυξανόμενες απαιτήσεις και τις προσδοκίες των ασφαλισμένων (π.χ. παράταση των ετών για τη χορήγηση πλήρους σύνταξης με παράλληλη άνοδο του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης, αύξηση της απασχόλησης, μείωση της παραοικονομίας και της εισφοροδιαφυγής, περισσότερα κίνητρα για την αύξηση της γονιμότητας του πληθυσμού, μεγαλύτερη κρατική οικονομική ενίσχυση, κ.λπ.). Η εφαρμογή λοιπόν ενός νέου επενδυτικού συστήματος, το οποίο θα πρέπει να είναι ανταποδοτικό σε ικανοποιητικό βαθμό και να ανταποκρίνεται ώστε να καλύψει τις ανάγκες και τις υποχρεώσεις των ασφαλισμένων, είναι δύσκολη υπόθεση. Όμως επιβάλλεται να επιλεγεί η πλέον αποτελεσματική επενδυτική στρατηγική.

Το μεγάλο έλλειμμα που υπάρχει στους ασφαλιστικούς φορείς προκαλείται από πολλούς παράγοντες, από τους οποίους ο οικονομικός και ο δημογραφικός είναι ίσως οι πιο σημαντικοί. Και οι δύο αυτοί παράγοντες έχουν δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στο διανεμητικό όσο και στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα ασφάλισης, διότι μειώνονται οι απασχολούμενοι που εισέρχονται στην αγορά εργασίας και καταβάλλουν τις εισφορές τους προς τα ταμεία. Οι εισφορές δε αυτές των ασφαλισμένων και των εργοδοτών τους αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων των συστημάτων της κοινωνικής ασφάλισης. Συγκεκριμένα, στο μεν διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα μειώνονται τα έσοδα και αυξάνονται οι δαπάνες και τα ελλείμματα των ασφαλιστικών ταμείων και στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα μειώνεται ο ρυθμός απόδοσης του κεφαλαίου.

βα. Οικονομικός παράγοντας

Μεταξύ του ρυθμού της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ασφάλισης μιας χώρας υπάρχει μία στενή σχέση αλληλεπίδρασης. Με την οικονομική ανάπτυξη αυξάνονται οι θέσεις εργασίας καθώς και ο αριθμός των εργαζομένων με αποτέλεσμα να αυξάνεται συγχρόνως η παραγωγικότητα, το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα, καθώς και τα έσοδα των ασφαλιστικών φορέων. Από την άλλη πλευρά, με την οικονομική ύφεση μειώνονται τα έσοδα των ασφαλιστικών φορέων, διότι αυξάνεται η ανεργία, το δημόσιο χρέος, ο πληθωρισμός και μειώνεται το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό καθώς και το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ). Ιδιαίτερα μάλιστα με την κάμψη της απασχόλησης και την άνοδο του ποσοστού της ανεργίας οι επιπτώσεις στο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα είναι ακόμη δυσμενέστερες. Τα ταμεία στερούνται τους πόρους των εισφορών των ανέργων, αλλά ταυτόχρονα αυξάνονται και οι δαπάνες των επιδομάτων ανεργίας. Ακόμα, όταν προκύπτουν σοβαρά προβλήματα στην οικονομία, επηρεάζουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δεν είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους στους ασφαλιστικούς φορείς (π.χ. εργοδοτικές εισφορές) με αποτέλεσμα να δημιουργούν χρέη. Η μεγάλη καθυστέρηση της πληρωμής των οφειλών αυτών στερεί από τα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων τα δικαιούμενα χρηματικά ποσά που είναι αναγκαία για τη λειτουργία τους.

Η χρηματοδότηση λοιπόν των ασφαλιστικών φορέων εξαρτάται από το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης. Με την άνοδο του ρυθμού αυτού αυξάνονται τα έσοδα των ταμείων, ενώ με την οικονομική κάμψη μειώνονται τα έσοδα και αυξάνονται οι δαπάνες τους και κυρίως για παροχές των συντάξεων και των επιδομάτων ανεργίας. Ταυτόχρονα, με την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας, κάθε κράτος έχει τη δυνατότητα να καλύψει τις ανάγκες όχι μόνο του ασφαλιστικού συστήματος, αλλά και της ευρύτερης κοινωνικής του πολιτικής. Κάθε προσπάθεια πρέπει να στοχεύει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας, στην αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγής και στην άνοδο του ρυθμού ανάπτυξης.

Ββ. Δημογραφικός παράγοντας.

Στις αναπτυγμένες βιομηχανικές κοινωνίες παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της υπογεννητικότητας, διότι συνήθως οι περισσότερες γυναίκες που εργάζονται παντρεύονται σε μεγαλύτερη ηλικία. Ακόμα τα ζευγάρια προτιμούν να αποκτούν λιγότερα παιδιά για να έχουν τη δυνατότητα να τα σπουδάσουν. Όμως, με την τεχνολογική εξέλιξη και την πρόοδο της ιατρικής επιστήμης και τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης οι θάνατοι φυσιολογικά μειώνονται και ο δείκτης του μέσου όρου ζωής ανεβαίνει (Μυριζάκης Γ., 1981, σελ. 202). Αυτές οι δημογραφικές εξελίξεις της στασιμότητας του δείκτη γονιμότητας και της παράτασης του ορίου της προσδοκώμενης ζωής, είχαν ως επακόλουθο την αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων. Η τάση αυτή έχει δυσάρεστες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες. Με την πτώση της γεννητικότητας και την αύξηση της εξωτερικής μετανάστευσης, (κατά τη διάρκεια της οποίας μεταναστεύουν κυρίως οι νεότερες ηλικιακές ομάδες), μειώνεται το εργατικό δυναμικό στην αγορά εργασίας σε νεότερες ηλικίες. Η μείωση του ποσοστού του παραγωγικού πληθυσμού επιδρά συνήθως αρνητικά τόσο στο ρυθμό ανάπτυξης όσο και στην άνοδο των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων. Συγκεκριμένα, η γήρανση του εργατικού δυναμικού μειώνει την παραγωγικότητα της εργασίας, επειδή οι εργαζόμενοι άνω των 45 ετών μπορούν να εργαστούν λιγότερο χρόνο από τους νεότερους και δυσκολεύονται ή και αρνούνται να προσαρμοστούν στις νέες τεχνικές μεθόδους. Από την άλλη πλευρά όμως αυξάνει το κόστος της εργασίας, διότι, εξαιτίας της προϋπηρεσίας, οι αμοιβές των μεγαλύτερων στην ηλικία ατόμων είναι υψηλότερες από εκείνες των νεότερών τους (Σιάμπος Γ, 1997, σελ. 294).

Η αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων επιδεινώνει τη σχέση ασφαλισμένων- συνταξιούχων και διογκώνει τα οικονομικά βάρη για την φροντίδα των υπερηλίκων. Αυτό σημαίνει ότι, επειδή οι ηλικιωμένοι χρειάζονται οικονομική, ιατρική και κοινωνική βοήθεια για να αντιμετωπίσουν τα βασικά προβλήματα επιβίωσης (π.χ. στέγασης, ένδυσης, υγείας, ελεύθερου χρόνου), απαιτείται η αύξηση των κοινωνικών δαπανών για συντάξεις, επιδόματα και την περίθαλψή τους με αποτέλεσμα να μεγαλώνει το έλλειμμα των ασφαλιστικών ταμείων (Myrizzakis I., 1997, σελ.77). Η δημογραφική λοιπόν γήρανση του πληθυσμού, η αύξηση της ανεργίας, της εξωτερικής μετανάστευσης και της παράνομης εργασίας των αλλοδαπών είναι οι βασικότεροι παράγοντες που αποδυναμώνουν τη λειτουργία του ασφαλιστικού συστήματος. Στην τελευταία ετήσια έκθεση της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας τονίζεται ότι η γήρανση του πληθυσμού πρέπει να αντιμετωπιστεί με την αύξηση:

- α) του ποσοστού συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στην παραγωγική διαδικασία και
- β) του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης.

Σε διαφορετική περίπτωση οι συνέπειες δεν θα είναι ευχάριστες, διότι θα οδηγήσουν στην χειροτέρευση των οικονομικών επιδόσεων, σε πτώση του βιοτικού επιπέδου και σε μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση για τις επερχόμενες γενεές (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Frankfurt am Main 2001, σελ. 57).

Βγ. Η βιωσιμότητα των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης

Στη λειτουργία των ασφαλιστικών συστημάτων των περισσότερων χωρών σχεδόν πάντοτε δημιουργούνται μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα προβλήματα. Με τις δημογραφικές εξελίξεις μειώνονται συνεχώς τα έσοδα των ασφαλιστικών φορέων, επειδή συρρικνώνονται οι εισφορές των ασφαλισμένων τους και μεγαλώνουν οι δαπάνες τους κυρίως από την κάλυψη των συντάξεων. Η οικονομική κατάσταση των ασφαλιστικών φορέων συνεχώς επιδεινώνεται. Τα χρέη και τα διαχειριστικά ελλείμματα αυξάνονται. Οι αρμόδιοι παράγοντες γνωρίζουν από επιστημονικές μελέτες ότι για να αντιμετωπιστούν τα διευρυνόμενα ελλείμματα των ασφαλιστικών τους ταμείων πρέπει να ληφθούν εγκαίρως τα αναγκαία μέτρα με τα οποία θα τα χρηματοδοτήσουν και θα τα στηρίξουν. Για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστή-

ματος πρέπει οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι των ασφαλιστικών τους οργανισμών οπωσδήποτε να ενισχυθούν και να γίνεται όσο το δυνατόν καλύτερα η αξιοποίηση και η ορθή διαχείρισή τους. Η αύξηση όμως του μεγέθους των οικονομικών πόρων, επιτυγχάνεται με την εφαρμογή μιας μακροχρόνιας αναπτυξιακής πολιτικής, η οποία θα ανορθώσει την εθνική τους οικονομία και θα αυξήσει την απασχόληση.

Τα προβλήματα όμως συνεχώς οξύνονται και δημιουργούν ένα αδιέξοδο και μια αβεβαιότητα για το μέλλον του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης, επειδή με την αύξηση των δαπανών και τη μείωση των εσόδων του αμφισβητείται η οικονομική του βιωσιμότητα. Προσπαθούν δηλαδή να επιβάλλουν σωστά επιλεγμένα, ρεαλιστικά και δραστικά νομοθετικά μέτρα, τα οποία θα έχουν και τη σύμφωνη γνώμη των κοινωνικών εταίρων (π.χ. εργαζομένων και εργοδοτών), για να αναστείλουν την επιδεινούμενη δυσάρεστη κατάσταση, αλλά και να αποτρέψουν τον κίνδυνο της μελλοντικής κατάρρευσης του συστήματος. Η εξασφάλιση της χορήγησης των συντάξεων και των άλλων παροχών των μελλοντικών γενεών είναι ο βασικός τους στόχος. Για να υλοποιηθεί όμως αυτός ο στόχος είναι ανάγκη να εξευρεθούν επαρκείς οικονομικοί πόροι, οι οποίοι θα πρέπει να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά, για να αποδώσουν καλύτερα. «Προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις μελλοντικές πιέσεις για αύξηση των δαπανών των συντάξεων, πολλές χώρες του ΟΟΣΑ εξετάζουν, ήδη από τώρα, εναλλακτικές μορφές οικονομικής πολιτικής, που θα πρέπει να υιοθετηθούν έγκαιρα για τον έλεγχο των δαπανών», (Σκουτέλης Γ.Δ., 1996, σελ. 301). Ο στόχος όμως της κατοχύρωσης της συνταξιοδοτικής προστασίας των διαδοχικών μελλοντικών γενεών εξαρτάται κυρίως από το μέγεθος της συσσώρευσης των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων, τα οποία δημιουργούνται από την αύξηση των αποταμιεύσεων των ασφαλιστικών εισφορών. Η σωστή ανάπτυξη λοιπόν του κεφαλαιοποιητικού χρηματοδοτικού συστήματος είναι αναγκαία.

Με τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές που είναι αποφασισμένοι να προχωρήσουν, επιθυμούν να αναμορφώσουν, να εξυγιάνουν και να εκσυγχρονίσουν την κοινωνική ασφάλιση. Με άλλα λόγια οι θεσμικές παρεμβάσεις επιδιώκουν να αναβαθμίσουν το σύστημα αυτό για να γίνει περισσότερο αποτελεσματικό, άμεσα αποδοτικό, μακροπρόθεσμα βιώσιμο και ευρύτατα αποδεκτό από τα μέλη της κοινωνίας.

5. Προβλήματα ασφάλισης

α. Ειδικά προβλήματα

Στη χώρα μας η λειτουργία και η οργάνωση του θεσμού της κοινωνικής προστασίας, αν και έχει υποστεί αξιόλογες βελτιώσεις κατά τις τελευταίες δεκαετίες ως προς την επέκταση της ασφαλιστικής κάλυψης και την αύξηση των παροχών, όμως συνεχίζει να παρουσιάζει ακόμα πολλές ατέλειες και βασικές αδυναμίες. Ένα σοβαρότατο μειονέκτημα, το οποίο δυσχεραίνει τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης είναι ότι συγκροτείται από ένα μεγάλο αριθμό ασφαλιστικών φορέων, όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω. Η αύξηση των φορέων αυτών προκλήθηκε από τις υποχωρήσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων στις συστηματικές και στις επίμονες συνδικαλιστικές πιέσεις ορισμένων επαγγελματικών τάξεων που επεδίωκαν την αυτόνομη ασφαλιστική τους κάλυψη για να ικανοποιήσουν καλύτερα τις ανάγκες τους και να προωθήσουν αποτελεσματικότερα τα κοινά τους συμφέροντα. Έτσι, το σύστημα αυτό δεν αναπτύχθηκε με προγραμματισμό και μελέτη, αλλά πρόχειρα και περιστασιακά, διότι δυστυχώς, οι ασφυκτικές πιέσεις των οργανωμένων συμφερόντων των διάφορων κοινωνικών ομάδων πέτυχαν μία ειδική προνομιακή μεταχείριση και επηρέασαν αρνητικά τη διαμόρφωσή του.

Με τα δεδομένα αυτά σήμερα δεν υπάρχει στην Ελλάδα ένας κεντρικός κρατικός φορέας, ο οποίος σαν επιτελικό όργανο να ασχολείται αποκλειστικά με το έργο της οργάνωσης, του προγραμματισμού, του συντονισμού και του ελέγχου δραστηριοτήτων όλων των ασφαλι-

στικών φορέων. Να είναι δηλαδή ένα υπεύθυνο όργανο για την οικονομική, νομοθετική και διοικητική εποπτεία όλων των ασφαλιστικών οργανισμών προκειμένου να περιοριστούν οι μεταξύ τους ανισότητες ως προς το μέγεθος των παροχών τους. Βασική αιτία του γεγονότος αυτού είναι η έλλειψη θεσμοθετημένων γενικών και ενιαίων κανόνων ασφάλισης, οι οποίοι θα έπρεπε να ισχύουν για όλους ανεξαρτήτως τους ασφαλιστικούς φορείς (π.χ. προϋποθέσεις απονομής παροχών και τρόπος υπολογισμού τους στα δικαιούμενα πρόσωπα). Η εποπτεία των ασφαλιστικών οργανισμών ασκείται από πέντε διαφορετικά υπουργεία, τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν μία κοινή, ενιαία, ομοιόμορφη και δίκαιη ασφαλιστική πολιτική. Ο διαχωρισμός της εποπτείας των ασφαλιστικών φορέων από τα πέντε υπουργεία διαφοροποίησε την ασφαλιστική κάλυψη των ασφαλισμένων και επιδείνωσε την οργάνωση και τη λειτουργία του συστήματος της ασφαλιστικής προστασίας. Ευνοήθηκε η δημιουργία της πολυνομίας, της συχνής αντιφατικότητας της πολύπλοκης νομοθεσίας και της διαφορετικής και άδικης νομοθετικής ρύθμισης των ίδιων θεμάτων μεταξύ των ασφαλιστικών φορέων. Αναφέρουμε μία από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις: «Ασφαλισμένοι με τον ίδιο μισθό που καταβάλλουν σχεδόν την ίδια εισφορά, λαμβάνουν διαφορετική σύνταξη. Ασφαλισμένοι που λαμβάνουν μεγάλα ποσά εφάπαξ παροχών δεν καταβάλλουν την ανάλογη εισφορά» (Πόρισμα Επιστημονικής Επιτροπής Φακιολά Ρ., κ.ά. 1992, σελ. 27). Αλλά, και ανάμεσα στους εργαζόμενους των διαφόρων ασφαλιστικών ταμείων παρουσιάζονται επίσης διαφοροποιήσεις, διότι δεν ισχύει ένα ενιαίο σύστημα, ως προς τα όρια ηλικίας και τα απαιτούμενα χρόνια ασφάλισης για τη συνταξιοδότησή τους.

Το μέγεθος των ασφαλιστικών φορέων είναι διαφοροποιημένο, διότι εξαρτάται από τον αριθμό των ασφαλισμένων προσώπων που έχουν, καθώς και από τον αριθμό των διαφορετικών ειδών παροχών με τις οποίες προστατεύουν τα άτομα αυτά. Ανάμεσα στους φορείς παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες στη χρηματοδότηση π.χ. τον υπολογισμό και το ύψος των ασφαλιστρών εργαζομένων και εργοδοτών, την κατανομή των κοινωνικών πόρων και των κρατικών επιχορηγήσεων (που προέρχονται από τον κρατικό προϋπολογισμό και επιβαρύνουν το κοινωνικό σύνολο) και των λοιπών εσόδων από τα περιουσιακά στοιχεία ή άλλες οικονομικές πηγές. Η ανισότητα όμως αυτή των φορέων πραγματοποιείται και στην παρεχόμενη προστασία των ασφαλισμένων τους π.χ. περίθαλψη, ύψος ποσού κύριας και επικουρικής σύνταξης και της εφάπαξ αποζημίωσης, προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, κ.λπ.. Είναι λυπηρό ότι στους μεγαλύτερους ασφαλιστικούς οργανισμούς (ΙΚΑ, ΟΓΑ, ΤΕΒΕ), στους οποίους είναι ασφαλισμένο το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού πληθυσμού, οι παροχές είναι χαμηλές. Μάλιστα, ιδιαίτερα έντονες είναι οι ανισότητες της κοινωνικής προστασίας στον κλάδο των συντάξεων, εξαιτίας της πρόωρης συνταξιοδότησης.

Αλλά, η κατάτμηση των ασφαλιστικών φορέων δε διαφοροποίησε μόνο τον τρόπο της διοίκησής τους, αλλά ευνόησε την επέκταση των ανισοτήτων στις ομάδες των εργαζομένων και στον τομέα της πολλαπλής ασφάλισης για τη λήψη περισσότερων από μία συντάξεων. Έτσι, υπάρχουν περιπτώσεις απασχολούμενων για την ίδια εργασία (π.χ. ιατρών, μηχανικών, δικηγόρων, οι οποίοι καλύπτονται με διπλή ή και τριπλή, κύρια και επικουρική ασφάλιση, χωρίς να εργάζονται με κανονικό, αλλά αντίθετα με μειωμένο ωράριο σε δύο ή και περισσότερους από τους κλάδους της απασχόλησής τους (π.χ. Δημόσιο, ΙΚΑ με ΤΣΑΥ, ΤΣΜΕΔΕ, Ταμείο Νομικών) και να συνταξιοδοτούνται με προϋποθέσεις πλήρους απασχόλησης (Έκθεση ΚΕΠΕ για την κοινωνική ασφάλιση 1976, σελ. 87, 88). Παράλληλα είναι διαδεδομένη η απασχόληση συνταξιούχων (κυρίως γυναικών) του Δημοσίου, των ΔΕΚΟ, των Τραπεζών, του Στρατού που αποχώρησαν από την εργασία τους με ευνοϊκές προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, και σε σχετικά μικρή ηλικία, και έτσι είχαν την ευχέρεια να αναζητήσουν άλλη εργασία και να αποκτήσουν το δικαίωμα για δεύτερη σύνταξη. Στο πόρισμα της επιτροπής, η οποία συστάθηκε από το υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών ασφαλίσεων, προτείνεται για όλους τους εργαζόμενους στο Δημόσιο μία κύρια σύνταξη, ένα εφάπαξ βοήθημα και μία επικουρική σύνταξη, χωρίς να θιγούν τα ώριμα συνταξιοδοτικά δικαιώματα (Γεωργάκης Η., 1998, σελ. 45). Αυτό όμως μπορεί να επιτευχθεί με το συστηματικό έλεγχο στο σύστημα απογραφής του μητρώου των ασφαλιστικών ταμείων. Για αυτό

όμως το σκοπό η επέκταση της σύγχρονης μηχανοργάνωσης σε όλο το ασφαλιστικό σύστημα είναι τελείως απαραίτητη.

Από τις ανεξέλεγκτες λειτουργίες των ταμείων προκύπτουν σημαντικές αδικίες ανάμεσα στους ασφαλισμένους. Αποτέλεσμα αυτής της ανορθόδοξης κατάστασης είναι να εμφανίζονται, σχετικά με την οικονομική στήριξη, την ποιότητα και το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών, προνομιούχοι και υποβαθμισμένοι ή προβληματικοί ασφαλιστικοί φορείς. Ταυτόχρονα, επικρατεί μία άνιση μεταχείριση ανάμεσα στους ασφαλισμένους και έτσι άλλοι από αυτούς αισθάνονται ότι βρίσκονται σε ευνοϊκότερη και άλλοι σε μειονεκτικότερη θέση (Πόρισμα Επισημονικής Επιτροπής Φακιολά Ρ., 1992, σελ. 28). Είναι φυσικό να υπάρχει φανερή δυσαρέσκεια στους ασφαλισμένους που τους παρέχεται μειωμένη ασφαλιστική προστασία, διότι πιστεύουν ότι με τις διακρίσεις αυτές και τις κοινωνικές αδικίες παραβιάζεται η συνταγματική αρχή της ισότητας των πολιτών απέναντι στο νόμο και ταυτόχρονα προσβάλλεται το κοινό τους αίσθημα για το δίκαιο.

Η εκπαίδευση των διοικητικών υπαλλήλων που υπηρετούν στους διάφορους ασφαλιστικούς φορείς είναι ανεπαρκής. Υπάρχει μεγάλη έλλειψη ειδικευμένων στελεχών και συχνά δημιουργούνται προβλήματα με τις αντιδικίες και τις προστριβές στις σχέσεις των υπαλλήλων αυτών και των ασφαλισμένων. Η απόδοση στην εργασία των ανειδίκευτων υπαλλήλων δεν είναι ικανοποιητική με συνέπεια να παρέχονται χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες και να ταλαιπωρείται ο πολίτης.

Εξάλλου, εξαιτίας της περιορισμένης χρησιμοποίησης της μηχανοργάνωσης εφαρμόζονται απαρχαιωμένες μέθοδοι εργασίας και γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες δυσχεραίνουν τη διεκπεραίωση των προσωπικών υποθέσεων των ασφαλισμένων. Εάν λειτουργούσε ένα ολοκληρωμένο σύστημα μηχανοργάνωσης, θα υπήρχε το μητρώο ασφαλισμένων, συνταξιούχων και εργοδοτών, το οποίο σε σύντομο χρονικό διάστημα θα παρουσίαζε τα πραγματικά στοιχεία των ασφαλιστικών ταμείων, τα οποία σήμερα οπωσδήποτε αλλοιώνονται με τις διπλοεγγραφές.

Με την παράνομη εργασία μεγάλου αριθμού των αλλοδαπών εργαζομένων ζημιώνεται η εθνική μας οικονομία από την απώλεια των σημαντικών πόρων της εισφοροδιαφυγής. Η ασφαλιστική νομοθεσία πρέπει να ισχύσει για όλους τους ξένους εργάτες προκειμένου να καταβάλουν κι εκείνοι τις εισφορές τους προς τα ασφαλιστικά ταμεία και να έχουν το δικαίωμα της ασφαλιστικής τους κάλυψης. Το 1998 ο κ. Ρ. Φακιολάς υπολόγισε ότι περίπου 373.000, παράνομοι αλλοδαποί υπέβαλαν την σχετική αίτηση η οποία εξετάστηκε για την χορήγηση της πράσινης κάρτας παραμονής και εργασίας. Άλλοι όμως 200.000 και πλέον αλλοδαποί για διάφορους λόγους δεν υπέβαλαν την αίτηση για νομιμοποίηση μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 1998, όπως προβλεπόταν στα σχετικά Προεδρικά διατάγματα (Φακιόλας Ρ., 1999, σελ. 210). Ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών που βρίσκονται σήμερα στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι υπερβαίνει το ένα εκατομμύριο. Στους αλλοδαπούς δόθηκε η ευκαιρία, μέσα σε δύο μήνες, (από 5-6-2001) να υποβάλουν αιτήσεις σε όλους τους δήμους της χώρας για να νομιμοποιήσουν την παραμονή τους και μετά να τους χορηγηθεί άδεια εργασίας. Με κάθε τρόπο πρέπει να ελεγχθεί η παράνομη εργασία και να μειωθεί το υψηλό ποσοστό της παραοικονομίας. Η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων της έκθεσης Φακιολά (σελ. 34) υπολογίζει ότι το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 30% των οικονομικών δραστηριοτήτων, το οποίο περιορίζει σημαντικά τα έσοδα των ασφαλιστικών φορέων.

β. Παραδείγματα αδικιών και ανισοτήτων των ασφαλισμένων

Οι διαφοροποιήσεις που δημιουργούνται ως προς τη χρηματοδότηση κάθε φορέα, αλλά και την προστασία των ασφαλισμένων τους, προκαλούν αθέμιτες διακρίσεις μεταξύ πολιτών, ανισότητες και αδικίες οι οποίες είναι αντίθετες με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισονομίας και της ίσης μεταχείρισης των πολιτών που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Ιδιαίτερα μάλιστα, οι ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις που προστατεύουν ορισμένες κοινωνικές τάξεις δεν είναι μόνο άδικες και παράλογες, αλλά επιβαρύνουν υπερβολικά τόσο το σύστημα της κοινω-

νικής ασφάλισης όσο και τον κρατικό προϋπολογισμό. Αναφέρουμε ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα ανισοτήτων και αδικιών των ασφαλισμένων, τα οποία σχετίζονται είτε με τους συνταξιοδοτικούς κανόνες, είτε με την κατανομή της κρατικής συνδρομής.

- Οι αγρότες είναι η μοναδική κοινωνική τάξη, η οποία εξαιρείται από το μηχανισμό της χορήγησης του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ), το οποίο ενισχύει το εισόδημα των χαμηλοσυνταξιούχων.

- Το οικογενειακό επίδομα στο μεν ιδιωτικό τομέα καταβάλλεται και στους δύο συζύγους, ενώ αντίθετα στο δημόσιο τομέα χορηγείται μόνο στον ένα σύζυγο. Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει ότι το επίδομα αυτό πρέπει να χορηγείται στο ακέραιο και στους δύο συζύγους και η νομοθετική αυτή ρύθμιση έχει γίνει αποδεκτή και από τον Άρειο Πάγο, αλλά, δυστυχώς δεν εφαρμόζεται (Νασόπουλος Δ., 1998, σελ.52). Με την υπ. αριθμ. 3/2001 απόφαση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου το οικογενειακό επίδομα θα δίδεται στο εξής και στους δύο συζύγους. Μέχρι σήμερα όμως η κυβέρνηση δεν έχει ανακοινώσει με ποιο τρόπο θα υλοποιήσει την απόφαση αυτή ως προς την αναδρομική ισχύ της καταβολής των χρηματικών ποσών στους δικαιούχους.

- Οι εισφορές για την εφάπαξ αποζημίωση που πληρώνουν οι υπάλληλοι των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) που υπάγονται στον νόμο 103/75 ήταν 4% για τα πρώτα δέκα έτη υπηρεσίας και 5% για τα υπόλοιπα, ενώ οι δημόσιοι υπάλληλοι πλήρωναν 4% για όλα τα έτη υπηρεσίας. Όμως μεταξύ των υπαλλήλων και των δύο αυτών κατηγοριών υπήρχαν μέχρι 01-01-1998 μεγάλες διαφορές όσον αφορά την καταβολή στην εφάπαξ αποζημίωσή τους, η οποία για τους υπαλλήλους του δημοσίου υπερέβαινε το διπλάσιο χρηματικό ποσό. Με νομοθετική ρύθμιση η εξομοίωση των δημοσίων υπαλλήλων με τους εργαζομένους στα ΝΠΔΔ στο θέμα του εφάπαξ βοηθήματος έγινε σταδιακά σε τρία έτη. Όσοι συνταξιοδοτήθηκαν μέσα στο 1998 τους καταβλήθηκε ποσοστό 40% της διαφοράς. Εκείνοι που συνταξιοδοτήθηκαν το 1999, έλαβαν το 70% της διαφοράς και από 01-01-2000 τη συνολική διαφορά (Γεωργάκης Η., 1998, σελ. 65).

- Μέχρι πρόσφατα, όταν πέθαινε ο ασφαλισμένος ή συνταξιούχος πατέρας απονεμόταν σύνταξη στα μέλη της οικογένειάς του, δηλαδή στη σύζυγο και τα παιδιά. Εάν δεν υπήρχαν παιδιά και σύζυγος, τη σύνταξη του πατέρα δικαιούνταν να τη λάβουν οι γονείς του ή τα εγγόνια του. Όμως, στην περίπτωση που πέθαινε η ασφαλισμένη ή συνταξιούχος σύζυγος, δεν έπαιρνε ο πατέρας τη σύνταξη της συζύγου του, παρά μόνο όταν ήταν άπορος ή ανίκανος να εργαστεί (με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67%). Με τη διαδικασία αυτή δεν εφαρμόζονταν η αρχή της ισότητας των δύο φύλων εξίσου στη συνταξιοδότηση του συζύγου, όταν πεθαίνει η σύζυγός του. Στο άρθρο 62 του νόμου 2676/1999 οι συντάξεις αυτές θα δίδονται πλέον και στον επιζώντα σύζυγο, ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας, αλλά θεσπίζονται περιορισμοί στο ύψος και στο χρόνο της καταβολής της.

- Ανάμεσα στους ασφαλιστικούς φορείς παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την κάλυψη της ασφαλιστικής προστασίας των έμμεσα ασφαλισμένων. Οι άνδρες και οι γυναίκες που δεν εργάζονται και είναι μέλη μιας οικογένειας είναι συνήθως έμμεσα ασφαλισμένοι στον ασφαλιστικό φορέα κάποιου από τους δύο γονείς του. Γενικά, τα άγαμα παιδιά ασφαλιζονται πλήρως μέχρι τα 18 και εφόσον σπουδάζουν σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές ή σε σχολές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης μέχρι τα 25 έτη της ηλικίας τους. Για τα άγαμα και διαζευγμένα όμως κορίτσια των προνομιούχων ασφαλισμένων (π.χ. στρατιωτικών, τραπεζικών υπαλλήλων του δημοσίου κ.λπ.), οι οποίοι προσελήφθησαν στην εργασία τους πριν από το 1983, υπήρχε εξαίρεση. Μετά το θάνατο του γονιού τους και χωρίς να εργάζονται, δικαιούνται να λαμβάνουν για όλη τους τη ζωή την κύρια και επικουρική σύνταξή του όταν δεν παντρεύονται και να καλύπτονται για την ασφάλεια ασθένειάς τους. Η προνομιακή αυτή μεταχείριση των κοριτσιών ίσχυε και για τα αγόρια, αλλά μόνο όταν είχαν σωματική ή πνευματική ανικανότητα. Με τον ίδιο νόμο 2676/1999 η προνομιακή μεταχείριση των κοριτσιών καταργείται.

- Ειδική ασφαλιστική προστασία παρέχεται στους συνταξιούχους του ΙΚΑ που ανήκουν στα λεγόμενα «βαρέα και ανθυγιεινά» επαγγέλματα. Συνταξιοδοτούνται 5 χρόνια νωρίτερα (στα 60 αντί στα 65 που ισχύει για τους άντρες) και παίρνουν αυξημένες αποδοχές κατά 10-30% με το

επισφάλιστρο (Γεωργάκης Η., 1998 σελ.13). Στην κατηγορία των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών ανήκαν κατ' αρχάς οι απασχολούμενοι στις υπόγειες στοές και κατόπιν επεκτάθηκε και σε πολλές ομάδες εργαζομένων που κατόρθωσαν να χαρακτηριστούν τα επαγγέλματά τους βαρέα και ανθυγιεινά χωρίς να συγκεντρώνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις (π.χ. οι κομμωτές, κουρείς, εκφωνητές ραδιοφωνικών σταθμών και της τηλεόρασης, σερβιτόροι και άλλοι) (Εκθεση Σπράου, 1997, σελ.53).

Στις ρυθμίσεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας (ν. 2627/97) έχουν προβλεφθεί νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες περιορίζουν τις καταστρατηγήσεις που αυξάνουν τον αριθμό των συνταξιούχων (θεσπίζονται αυστηρότερα και περισσότερο αντικειμενικά κριτήρια) στην απονομή συντάξεων αναπηρίας και βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών. Για τη δεύτερη περίπτωση π.χ. απαιτείται βεβαίωση από τον εργοδότη, στην οποία να φαίνεται η ειδικότητα απασχόλησης του ασφαλισμένου πριν από την υπαγωγή του στον κανονισμό βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών.

6. Ενοποίηση Ταμείων

Η ύπαρξη πολλών ασφαλιστικών ταμείων αυξάνει τις δαπάνες λειτουργίας του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης και παρεμποδίζει την εξοικονόμηση πόρων, αλλά και τη χάραξη ορθολογικής πολιτικής. Με την ενοποίηση- συγχώνευση, ο μεγάλος αριθμός των ταμείων κύριας ασφάλισης και προπαντός ο αριθμός των αντιστοίχων ταμείων της επικουρικής ασφάλισης θα περιοριστεί. Θα καταργηθούν πολλά ασφαλιστικά ταμεία και θα μεταβιβαστεί η κυριότητα της κινητής και ακίνητης περιουσίας τους στο ενιαίο ταμείο. Αυτό σημαίνει διαρθρωτική αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας τους και στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών τους. Αναλυτικότερα, με τη συγχώνευση των ταμείων των ομοειδών κλάδων αναμένεται να προκύψουν οικονομίες κλίμακας από τη μείωση του διοικητικού κόστους και της καλύτερης αξιοποίησης της κινητής και της ακίνητης περιουσίας τους. Ο αριθμός των υπαλλήλων που ήταν απαραίτητος για την αυτοτελή λειτουργία των υπηρεσιών κάθε φορέα που συγχωνεύεται ή καταργείται θα πρέπει να αναζητήσει άλλη εργασία. Με τη διαδικασία αυτή μειώνονται οι διοικητικές δαπάνες (π.χ. ενοικίων, τηλεφώνων, ηλεκτρικού ρεύματος, υλικών γραφείων και επίπλων καθώς και οι αμοιβές του προσωπικού και των διοικητικών συμβουλίων κ.λπ.). Ακόμα οι διάφορες προμήθειες και οικονομικές συναλλαγές δεν θα ρυθμίζονται από τα μεμονωμένα ταμεία αλλά από τον ενιαίο φορέα, με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι μεσάζοντες και να μειώνονται τα έξοδα.

Τέλος, με την ενοποίηση των ταμείων διευκολύνεται η επέκταση της μηχανοργάνωσης και της εφαρμογής της σύγχρονης τεχνολογίας και απλουστεύονται οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες στη λειτουργία των φορέων, οι οποίες έχουν οικονομικό και κοινωνικό κόστος, π.χ. μείωση του εργατικού δυναμικού και του κόστους λειτουργίας των υπηρεσιών, ταχύτερη είσπραξη των εσόδων, καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής, καλύτερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων.

Η ενοποίηση όμως των ταμείων δεν έχει μόνο πλεονεκτήματα με το λειτουργικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό και τη μεγαλύτερη οικονομική και διοικητική αυτοτέλειά τους, αλλά και μειονεκτήματα. Από την κατάργηση των φορέων είναι βέβαιο ότι θα προκύψει πλεονάζον εργατικό δυναμικό, το οποίο αναγκαστικά θα χάσει την εργασία του και θα πρέπει να αναζητήσει άλλη απασχόληση. Ταυτόχρονα, η ενοποίηση απειλεί τα υγιή ταμεία, καθώς και τα προνόμια που έχουν κατακτήσει οι ασφαλισμένοι τους. Αν και με την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, πρέπει να υπάρχει ίση μεταχείριση για όλους τους ασφαλισμένους των διαφόρων επαγγελματικών τάξεων και γι' αυτό και η κατανομή των κοινωνικών τους παροχών πρέπει να είναι δίκαιη. Για να επιτευχθεί όμως η βιωσιμότητα του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να προχωρήσει ο κοινωνικός διάλογος. Τα ποικίλα προβλήματα είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν με κατανόηση και οι αποφάσεις που θα ληφθούν θα στηρίζονται στη σύμφωνη γνώμη των ενδι-

αφερόμενων. Προς αυτή την κατεύθυνση η συμβολή των αναλογιστικών μελετών είναι απαραίτητη. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική διοίκηση των νέων και μεγαλύτερων ασφαλιστικών οργανισμών που θα προκύψουν από έμπειρους διευθυντές, απαλλαγμένους από κομματικές και συνδικαλιστικές εξαρτήσεις.

7. Δημογραφικό Πρόβλημα

Αποφασιστικό ρόλο στη μεταβολή του μεγέθους και στη σύνθεση του πληθυσμού, ως προς την ηλικία και το φύλο, παίζουν η γεννητικότητα, η θνησιμότητα, όπως επίσης η εξωτερική μετανάστευση και η παλιννόστηση. Στην Ελλάδα μετά τη μεταπολεμική περίοδο έχουν γίνει σημαντικές κοινωνικό-οικονομικές και δημογραφικές μεταβολές, οι οποίες είχαν δυσάρεστες επιπτώσεις στην εξέλιξη του πληθυσμού της χώρας.

Με τα δεδομένα αυτά ο αριθμός των γεννήσεων, που αναλογεί σε 1000 κατοίκους, μειώθηκε από 18 περίπου γεννήσεις το 1961 σε 10 γεννήσεις το 1991 (βλ. πίν. 1). Μέσα λοιπόν στις τρεις αυτές δεκαετίες ο συντελεστής γεννητικότητας παρουσιάζει μια πτωτική τάση 8 περίπου ποσοστιαίων μονάδων. Ο αντίστοιχος συντελεστής θνησιμότητας αυξήθηκε κατά 1,7%, ενώ ο συντελεστής παιδικής θνησιμότητας μειώθηκε κατά 6,6%, δηλαδή κατά το ήμισυ περίπου. Αλλά την ίδια χρονική περίοδο και ο συντελεστής γαμηλιότητας, ο οποίος οπωσδήποτε ευνοεί τη γονιμότητα, μειώθηκε δύο περίπου ποσοστιαίες μονάδες (βλ. πιν.1). Ταυτόχρονα και οι διαλύσεις γάμων εξαιτίας των διαζυγίων, αυξήθηκε από 5 στους 100 συναπτόμενους γάμους το 1960, σε 13 στη δεκαετία του 1980 (Σιάμπος Γ., 1994, σελ. 76).

Εξαιτίας του περιορισμού των γάμων και της αύξησης των διαζυγίων, αλλά και τη μεταβολή της νοοτροπίας της νέας γενιάς, σημειώθηκε μια συνεχής μείωση του δείκτη γεννητικότητας του ελληνικού πληθυσμού. Το πρόβλημα αυτό προκαλεί ανησυχία, διότι ο πληθυσμός της χώρας αυξάνει με βραδύτατο ρυθμό κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών. Μάλιστα προβλέπεται ότι και κατά τις προσεχείς δεκαετίες οι προοπτικές που υπάρχουν είναι δυσμενείς, διότι ο πληθυσμός θα παραμείνει σε χαμηλότερα ακόμα επίπεδα αύξησης (Myrizzakis I., 1997, σελ.75).

Οι παραπάνω αναφερόμενες τάσεις της φυσικής κίνησης του πληθυσμού (γαμηλιότητας, γεννητικότητας, θνησιμότητας) και η εξωτερική μετανάστευση (αποδημία νεότερων ηλικιών) και παλιννόστηση (επαναπατρισμός μεγαλύτερων ηλικιών) δεν άλλαξαν μόνο το μέγεθός του, αλλά και την ηλικία και το φύλο στη σύνθεσή του. Σε ό,τι αφορά την ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών τις τέσσερις δεκαετίες 1951-1991 παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα:

Αύξηση της αναλογίας του γεροντικού (65 ετών και άνω) από 7% σε 14%, μείωση της αναλογίας του παιδικού (0-14 ετών) από 29% σε 19% και μικρή αύξηση της αναλογίας του παραγωγικού πληθυσμού (από 15-64 ετών) από 62% σε 67% (βλ. πίν.2). Η πυραμίδα των ηλικιών εμφανίζει το φαινόμενο της γήρανσης, επειδή έχει τη συνεχή σχεδόν τάση της αύξησης προς τις μεγαλύτερες και συγχρόνως τη μείωση προς τις μικρότερες ομάδες ηλικιών.

Η Επιτροπή Σπράου προέβλεψε ότι το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας κυμαίνεται στο 37% περίπου. Ταυτόχρονα, υπολόγισε ότι στο προσεχές μέλλον η γήρανση του πληθυσμού θα συνεχιστεί με εντονότατο ρυθμό. «Το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 προβλέπεται ότι θα ανέβει κατά 43% ως το 2010. Ως το 2030 ένα τέταρτο του πληθυσμού θα είναι άνω των 65 ετών. Ιδιαίτερα ταχεία θα είναι η αύξηση του ποσοστού ατόμων άνω των 75 ετών» (Έκθεση Επιτροπής Σπράου, 1997, σελ. XVIII).

Η αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων και η μείωση και γήρανση του εργατικού δυναμικού αλλάζει την εικόνα της ηλικιακής σύνθεσης και προκαλεί δυσκολίες και προβλήματα στη λειτουργία του ασφαλιστικού συστήματος, διότι επηρεάζει αρνητικά τη βιωσιμότητά του. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που πληρώνουν εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία θα περιορίζονται και θα αυξάνονται οι συνταξιούχοι που θα εισπράττουν από τα ταμεία αυτά, με αποτέλεσμα να μει-

**Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΥΡΙΖΑΚΗΣ**

ώνονται τα έσοδά τους και να αυξάνονται οι δαπάνες τους από τις παροχές των συντάξεων που διογκώνονται και από την πρόωρη συνταξιοδότηση.

Στη μείωση των εσόδων και στην αύξηση του κόστους των φορέων δεν συμβάλλει μόνο η μείωση των εργαζομένων και η αύξηση του αριθμού δικαιούχων συνταξιοδότησης, αλλά και η αύξηση του χρόνου των συνταξιοδοτικών παροχών που συντελείται με την παράταση του μέσου όρου διάρκειας ζωής. Στην Ελλάδα π.χ. το προσδόκιμο ζωής αυξήθηκε από 55 περίπου χρόνια προπολεμικά σε 76 σήμερα για τους άντρες και 80 για τις γυναίκες και είναι από τις υψηλότερες στον πλανήτη (Φακιολάς Ρ, 1999, σελ. 209). Μαζί λοιπόν με την αύξηση του χρόνου των παρεχόμενων συντάξεων αυξάνεται και η ζήτηση των υπηρεσιών υγείας- πρόνοιας, αλλά και τα έξοδα που δημιουργούν σημαντικά ελλείμματα στους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Είναι λοιπόν επείγουσα η ανάγκη να ληφθούν μέτρα για το δημογραφικό πρόβλημα με τον πιο κατάλληλο και αποτελεσματικό τρόπο, διότι οι αρνητικές του εξελίξεις απειλούν σοβαρά την ίδια την επιβίωση του ασφαλιστικού μας συστήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Γάμοι, γεννήσεις, θάνατοι- Απόλυτοι αριθμοί και ποσοστά 1940,1961,1971,1981,1991

Έτος	Αριθμός κατοίκων της χώρας	Γάμοι		Γεννήσεις ζώντων		Γεννήσεις νεκρών		Θάνατοι	
		Απόλυτοι Αριθμοί	Επί 1000 κατοίκων	Απόλυτοι Αριθμοί	Επί 1000 κατοίκων	Απόλυτοι Αριθμοί	Επί 1000 γεννηθέντων	Απόλυτοι Αριθμοί	Επί 1000 κάτοικων
1940	7.344.860	32.830	4,49	179.500	24,53	-	-	93.830	12,82
1961	8.388.553	70.914	8,44	150.716	17,94	2.042	13,55	63.955	7,61
1971	8.768.372	73.350	8,31	141.126	15,98	1.920	13,60	73.819	8,36
1981	9.739.589	71.178	7,31	140.953	14,48	1.323	9,38	86.261	8,86
1991	10.259.900	65.568	6,40	102.620	10,01	706	6,88	95.498	9,32

Πηγές: α) Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1992-1993, Αθήνα 1995, σελ.41, 66
β) Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 2001, Αθήνα 2002, σελ.57,68.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Πληθυσμός της Ελλάδος κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών και φύλο 1920-1991

Έτος απογραφής	Απόλυτοι Αριθμοί				Αναλογία		
	Σύνολο	0-14 ετών	15-64 ετών	65 ετών και άνω	0-14 ετών	15-64 ετών	65 ετών και άνω
1920	5.014.130	1.717.864	3.012.449	283.817	34	60	6
1928	6.184.645	1.989.701	3.832.473	362.471	32	62	6
1951	7.632.801	2.198.247	4.923.156	511.398	29	64	7
1961	8.388.553	2.243.962	5.457.937	686.654	27	65	8
1971	8.768.372	2.223.904	5.587.352	957.116	25	64	11
1981	9.739.589	2.307.297	6.192.751	1.239.541	24	63	13
1991	10.259.900	1.974.867	6.880.681	1.404.352	19	67	14

Πηγές: α) Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1992-1993, Αθήνα 1995, σελ.41, 66
β) Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 2001, Αθήνα 2002, σελ.57.

8. Τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων

Εδώ και πολλές δεκαετίες η αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων των ασφαλιστικών ταμείων, δεν γίνονταν με δίκαιο και ορθολογικό τρόπο. Με τα νομοθετικά διατάγματα 1611/1950 και 2999/1959 τα διαθέσιμα αποθεματικά των ταμείων αυτών καταθέτονταν υποχρεωτικά στην Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία και τα διαχειριζόταν. Η δέσμευση των πόρων αυτών πραγματοποιούνταν με δυσμενείς όρους, αφού τα επιτόκια τα οποία ρυθμίζονταν από τη Νομισματική Επιτροπή ήταν χαμηλότερα από τα αντίστοιχα επιτόκια του ταμειευτηρίου. «Επιπλέον, οι βραχυπρόθεσμες καταθέσεις των ταμείων στις εμπορικές τράπεζες ήταν άτοκες» (Νεκτάριος Μ, 2001, σελ. 89). Οι καταθέσεις των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων στην Τράπεζα της Ελλάδος, εκτός από την κάλυψη των δημοσίων ελλειμμάτων, επενδύονταν με ακόμα υψηλότερα επιτόκια για να χρηματοδοτήσουν τη γεωργία, το εμπόριο, την βιομηχανία κι έτσι να ενισχύσουν και να τονώσουν την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας. Από την άλλη πλευρά όμως για να λειτουργήσουν ομαλά πολλά ασφαλιστικά ταμεία εξαναγκάζονταν να δανειστούν από τις Τράπεζες μεγάλα χρηματικά ποσά και με υψηλότερα επιτόκια από εκείνα που έπαιρναν από τις καταθέσεις τους στην Τράπεζα της Ελλάδος. Η απώλεια εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων από τη στέρηση της διαχείρισης των δικών τους πόρων ήταν μεγάλη, διότι, παρόλο που είχαν και την κρατική ενίσχυση, δεν μπορούσαν να καλύψουν τα μεγάλα δημοσιονομικά τους ελλείμματα και να βελτιώσουν άμεσα τις ανάγκες των ασφαλισμένων τους (π.χ. καλύτερες παροχές σε συντάξεις ή περίθαλψη, κ.λπ).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του κοινωνικού προϋπολογισμού του έτους 2002 (σελ. 271, 297) η αξία της κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων που ανήκουν στο υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ακίνητα 6%, καταθέσεις 32% και χρεόγραφα 62%) κατά την 31-12-2001 υπολογίζεται στο ποσό των 16.670.856.598 ευρώ, κινητή περιουσία 15.689.408.815 και ακίνητη 981.447.783 ευρώ.

Στο άρθρο 13 του νομοθετικού διατάγματος 1902/1990 το επιτόκιο των καταθέσεων των ασφαλιστικών οργανισμών στην Τράπεζα της Ελλάδος εξισώθηκε με το επιτόκιο καταθέσεων του Ταμειευτηρίου. Ακόμα με το νόμο 2924/1992 οι διοικήσεις των ασφαλιστικών ταμείων είχαν τη δυνατότητα να αυτοδιαχειρίζονται με δική τους ευθύνη το 20% μόνο των αποθεματικών τους. Με το νεότερο όμως νόμο 2216/1994 αφαιρέθηκε αυτή η αυτοτελής διαχείριση του 20% των αποθεματικών των ταμείων από τα διοικητικά τους συμβούλια και ανατέθηκε και πάλι στους αρμόδιους υπουργούς και στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Στο νεώτερο νόμο 2676/5-1-1999 θεσπίζονται ειδικά μέτρα για την καλύτερη αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων. Ειδικότερα, μεταξύ των άλλων προτείνονται:

- Τα διοικητικά συμβούλια των ασφαλιστικών ταμείων αποκτούν σταδιακά και πάλι τη χρηματοοικονομική και διαχειριστική τους αυτοτέλεια, αλλά με ορισμένους δεσμευτικούς όρους. Έτσι, επιτρέπεται στους ασφαλιστικούς φορείς που ανήκουν στην αρμοδιότητα του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων να επενδύουν μέχρι το 20% του ενεργητικού τους σε ακίνητα, μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια ή άλλα χρεόγραφα. Το παραπάνω ποσό αυξάνεται στο 23% από 1-1-2001 και επιτρέπεται η περαιτέρω σταδιακή αύξησή του, αλλά με απόφαση των υπουργών Εθνικής Οικονομίας- Οικονομικών και Εργασίας- Κοινωνικών Ασφαλίσεων και με εισήγηση της Τράπεζας της Ελλάδος (Άρθρο 40).

- Σχηματίζεται μια ειδική επιτροπή ελέγχου και εποπτείας της διαχείρισης της περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων που ανήκουν στην αρμοδιότητα του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η οποία εδρεύει στην Τράπεζα της Ελλάδος. Στην επιτροπή αυτή συμμετέχουν ένας εκπρόσωπος της Τράπεζας της Ελλάδος, ως πρόεδρος, και από ένας εκπρόσωπος των υπουργείων Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και τρεις εκπρόσωποι των ασφαλιστικών φορέων. Η επιτροπή αυτή αναλαμβάνει

νει ουσιαστικό ρόλο να εποπτεύει και να ελέγχει τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων. Αναλυτικότερα, το έργο της επιτροπής περιλαμβάνει, μεταξύ των άλλων, τον έλεγχο των πάσης φύσεως επενδύσεων που πραγματοποιούν οι ασφαλιστικοί φορείς σε κινητές αξίες (εξαιρούνται οι τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου), ομόλογα Τραπεζών και μετοχές εταιρειών.

Με κοινή απόφαση των δύο συναρμόδιων υπουργών καθώς και του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος καθορίζονται οι λεπτομέρειες για τη συγκρότηση και την επιλογή των μελών της επιτροπής καθώς και οι αρμοδιότητες της λειτουργίας της (Άρθρο 42).

9. Οι συντάξεις των ασφαλισμένων

Ένα από τα κύρια θέματα της ασφαλιστικής προστασίας είναι οι συντάξεις που δίδονται στους απομάχους εργασίας και στις οποίες γίνεται αναπροσαρμογή της τιμαριθμικής αύξησης.

α. Η λειτουργία του θεσμού των συντάξεων

Σε όλες τις χώρες η θεσμοθέτηση κανόνων για τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης κατοχυρώνουν το δικαίωμα του ασφαλισμένου να εξασφαλίσει μία σύνταξη, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του για την εκτός εργασίας περίοδο της ζωής του. Όμως, ο κάθε εργαζόμενος για να συνταξιοδοτηθεί είναι υποχρεωμένος να θεμελιώσει τις απαιτούμενες νόμιμες προϋποθέσεις. Πρέπει, δηλαδή, να συμπληρώσει μαζί με τον καθορισμένο αριθμό των αναγνωρισμένων συντάξιμων ετών (για πλήρη κύρια και επικουρική σύνταξη 35 χρόνια ή 10.500 ημερομίσθια), που πλήρωνε τις ασφαλιστικές εισφορές, και ένα καθορισμένο όριο ηλικίας. Εάν δεν συνταξιοδοτηθεί πρόωρα, το όριο ηλικίας είναι συνήθως το 60ο για τις γυναίκες και το 65ο για τους άντρες.

Για την αποφυγή της γήρανσης του εργατικού δυναμικού, αλλά και για την αύξηση των ευκαιριών των νέων εργαζομένων, όταν δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα, οι ασφαλισμένοι αποχωρούν από την εργασία τους με μειωμένο όριο ηλικίας. Σε περιόδους μάλιστα υψηλής ανεργίας, σε ορισμένες χώρες, η μείωση του ορίου ηλικίας γίνεται υποχρεωτική για τη συνταξιοδότηση των εργαζομένων (Νεκτάριος Μ., 1996, σελ.88). Αντίθετα, ο συνταξιούχος δεν αποσύρεται οριστικά από την ενεργό δράση, αλλά συνεχίζει να εργάζεται όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι, π.χ. μειώθηκε το εισόδημά του μετά την έξοδό του από την εργασία του και η σύνταξή του δεν είναι επαρκής για να καλύψει τις προσωπικές και τις οικογενειακές του ανάγκες. Εξάλλου, η έλλειψη εργατικού δυναμικού ή οι ψυχαγωγικοί λόγοι τον υποχρεώνουν να συνεχίσει να εργάζεται.

Οι προϋποθέσεις της πρόωρης συνταξιοδότησης κατοχυρώνονται με νομοθετικές διατάξεις. Αυτές εξαρτώνται από το είδος της εργασίας, την οικογενειακή κατάσταση και το βαθμό της αναπηρίας που προκλήθηκε από απρόοπτο ατύχημα ή ασθένεια. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς τη συνταξιοδότηση των γυναικών, διότι από αυτές που ευνοούνται ορισμένες κατηγορίες υπάγονται σε ειδικό ασφαλιστικό σύστημα (π.χ. έγγαμες με ανήλικα παιδιά, πολύτεκνες, χήρες κ.λπ.).

Το πρόβλημα όμως που προκύπτει είναι ότι, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, οι κανόνες της συνταξιοδότησης που ίσχυαν μέχρι σήμερα στη χώρα μας δεν ήταν ενιαίοι για όλους τους ασφαλισμένους των διάφορων ασφαλιστικών οργανισμών ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης και το ύψος των συντάξιμων αποδοχών τους για τα ίδια αναγνωρισμένα συντάξιμα χρόνια. Έτσι, μέχρι πρόσφατα ίσχυε υπερβολική ασφαλιστική προστασία για ορισμένες κατηγορίες συνταξιούχων. Αρκετές όμως από τις ευνοϊκές νομοθετικές διατάξεις συνταξιοδότησης καταργήθηκαν με το νόμο 2676/1999. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ανισοτήτων αυτών εμφανίζεται στους ασφαλισμένους των ταμείων αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων. Στα 12 αυτά ταμεία το ανώτατο όριο του ποσοστού της επικουρικής επί της κύριας σύνταξης ήταν 40% για τους τελωνιακούς υπαλλήλους και το κατώτατο όριο 11% για τους υπαλλήλους του υπουργείου Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας. Αξίζει δε να σημειώσουμε ότι τα τρία μόνο προνομιούχα επικουρικά

ασφαλιστικά ταμεία των δημοσίων υπαλλήλων ενισχύονταν με επιπρόσθετα χρηματικά ποσά από τους κοινωνικούς πόρους (βλ. πίν. 3). Σύμφωνα με τις διατάξεις του παραπάνω νόμου (2676/1999) καταργήθηκαν τα ταμεία αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων και προβλέπεται η μεταβίβαση του ενεργού και παθητικού της περιουσίας τους στο νεοϊδρυμένο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων. Η επικουρική σύνταξη που χορηγείται από το ενιαίο αυτό ταμείο ανέρχεται σε ποσοστό 20% των συντάξιμων αποδοχών του τελευταίου μηνός εξόδου από την υπηρεσία, εφόσον ο ασφαλισμένος έχει συμπληρώσει 35 συντάξιμα χρόνια.

Ανάμεσα δε στους ασφαλιστικούς οργανισμούς δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μόνο στην παροχή της επικουρικής, αλλά και της κύριας σύνταξης για τα ίδια συντάξιμα χρόνια. Έτσι, οι δικαστικοί υπάλληλοι, αν και διαθέτουν συνήθως μόνο ένα πτυχίο ανήκουν στον ευνοούμενο κλάδο των εργαζομένων, οι οποίοι λαμβάνουν υψηλές αμοιβές, αλλά και μεγάλες συντάξεις. Το ίδιο ισχύει και για τους υψηλόβαθμους τραπεζικούς υπαλλήλους, αλλά και για τους ιατρούς που εργάζονται στο Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι υπάλληλοι των Δημοσίων Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (ΔΕΚΟ), η πλειονότητα των οποίων είναι προβληματικές ή έχουν προβληματικά ασφαλιστικά ταμεία, παρέχουν επίσης στους ασφαλισμένους τους υπερβολικές αμοιβές και μεγάλες συντάξεις (π.χ. Ολυμπιακή Αεροπορία, ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.λπ.). Αντίθετα, οι καθηγητές Πανεπιστημίου και οι ερευνητές για να αποκτήσουν το διδακτορικό δίπλωμα έχουν εργαστεί σκληρά και για πολύ περισσότερα χρόνια σπουδών, όμως αμείβονται με μέτριες αποδοχές. Ιδιαίτερα, οι συντάξεις τους μειώνονται αισθητά από τις εν ενεργεία αποδοχές τους, επειδή ένα μεγάλο ποσοστό των αποδοχών τους αυτών είναι επίδομα, τα οποία δεν υπολογίζονται ως συντάξιμες αμοιβές, αν και για αυτά πληρώνουν τις αναλογούμενες κρατήσεις συνταξιοδότησης, ασθένειας και φορολογίας. Μετά τις διαρκείς απεργιακές κινητοποιήσεις των καθηγητών Πανεπιστημίων, κατά το έτος 2002 η κυβέρνηση με το νόμο 3075/2002 αποφάσισε από 1-1-2003 να ενσωματώσει μέσα στα προσεχή δυο χρόνια το επίδομα διδακτικής προετοιμασίας και εξωσχολικής απασχόλησης στο βασικό μισθό, αλλά μόνο των συντάξιμων αποδοχών τους. Το ειδικό ερευνητικό επίδομα των ερευνητών ενσωματώνεται επίσης στο βασικό μισθό των συντάξιμων αποδοχών τους, αλλά στη διάρκεια όχι των δυο, αλλά των πέντε προσεχών ετών και το οποίο είναι αρκετά χαμηλότερο από το αντίστοιχο επίδομα των καθηγητών πανεπιστημίου.

β. Οι δαπάνες των συντάξεων

Οι δαπάνες των συντάξεων καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του κόστους της κοινωνικής ασφάλισης. Έτσι, στον κοινωνικό προϋπολογισμό του έτους 2002 (σελ. 53) τα έξοδα των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατά κατηγορία έχουν ως εξής:

Παροχές συντάξεων	70,50 %
Παροχές ασθένειας	21,52 %
Παροχές προνοίας	2,84 %
Δαπάνες διοίκησης	3,52 %
Δαπάνες περιουσίας	0,21 %
Δαπάνες λοιπές	1,41 %

Οι δαπάνες για τις συντάξεις είναι αρκετά υψηλές. Υπολογίζεται ότι το σύνολο των συντάξεων και εφάπαξ που πληρώνονται κάθε χρόνο στη χώρα μας, υπερβαίνει το 12% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ). Με αυτές τις υπερβολικές δαπάνες τα ταμεία κύριας και επικουρικής σύνταξης παρουσιάζουν διοικητικά και οικονομικά προβλήματα στη λειτουργία τους, τα οποία προκαλούν αναλογιστικά ελλείμματα. Διερευνώντας τους λόγους που αυξάνονται οι δαπάνες των συντάξεων καταλήγουμε στα ακόλουθα:

•Ο βασικότερος λόγος είναι ότι ο αριθμός των συνταξιούχων αυξάνεται με μεγαλύτερο ρυθμό από τον αντίστοιχο ρυθμό των εργαζομένων με αποτέλεσμα να περιορίζονται τα έσοδα και

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΥΡΙΖΑΚΗΣ

να αυξάνονται οι δαπάνες των ασφαλιστικών οργανισμών. Στην εξέλιξη αυτή επηρέασαν πολλοί παράγοντες όπως:

α) Η υπογεννητικότητα και η μετανάστευση, μειώνει το εργατικό δυναμικό. Από την άλλη μεριά αυξάνονται οι συνταξιούχοι και οι συντάξεις τους αναπροσαρμόζονται, συνήθως κάθε χρόνο, για να ακολουθήσουν την εξέλιξη των μισθών των εν ενεργεία εργαζομένων.

β) Με την μέχρι πρόσφατα ισχύουσα νομοθεσία υπήρχε ελαστικότητα στην αποχώρηση εργαζομένων από την εργασία τους. Το 1996 υπολογίστηκε ότι το 33% των ανδρών και το 74% των γυναικών των δημοσίων υπαλλήλων έπαιρναν συντάξεις πριν από την ηλικία των 55 ετών και ποσοστό 70% των ανδρών του ΙΚΑ συνταξιοδοτούνταν πριν συμπληρώσει το καθορισμένο όριο της ηλικίας του (Νεκτάριος Μ., 1996, σελ.135). Με την πρόωγη συνταξιοδότηση τα ασφαλιστικά ταμεία δεν έχαναν μόνο τις ασφαλιστικές εισφορές μέχρι τη συμπλήρωση του απαιτούμενου ορίου ηλικίας των εργαζομένων, αλλά εξαναγκάζονταν να χορηγούν συντάξεις σε διάρκεια πολύ περισσότερων ετών. Στο άρθρο 63 του ν. 2676/1999 έχει προβλεφθεί ότι για όσους συνταξιούχους γήρατος ή θανάτου των φορέων κύριας ασφάλισης του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας τους αναστέλλεται η καταβολή της σύνταξης.

•Επιπλέον, δεν πρέπει να αγνοήσουμε τις παροχές των πολλαπλών συντάξεων, οι οποίες δόθηκαν με τις ευεργετικές διατάξεις σε ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων και αυξάνουν το κόστος των συντάξεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Τα Ταμεία Αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων					
Επικουρικά Ταμεία δημοσίων υπαλλήλων	Ασφαλισμένοι	Συνταξιούχοι	Σχέση συνταξιούχων προς ασφαλισμένους	Ποσοστό επικουρικής επί της κύριας σύνταξης	Κοινωνικός πόρος
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων υπουργείου Γεωργίας	14.400	7.400	1:1,95	16%	-
Υπ. Εμπορίου	1.340	1.380	1:0,97	18%	400 εκατ. δρχ. ετησίως
ΥΠΕΧΩΔΕ	9.450	3.360	1:2,81	19%	-
Παιδείας	148.000	44.300	1:3,34	17%	-
Κοιν. Υπηρεσιών	70.000	17.000	1:4,12	21%	-
Υπ. Μεταφορών	2.800	890	1:3,18	18%	-
Υπ. Δικαιοσύνης	9.000	5.600	1:1,60	13%	-
Υπ. Βιομηχανίας	500	420	1:1,19	11%	-
Υπ. Προεδρίας και Εξωτερικών	10.800	2.760	1:3,91	25%	-
Υπ. Οικονομικών	20.000	12.060	1:1,66	18%	4,3 δισ. δρχ. ετησίως
Υπ. Πολιτικής Αεροπορίας	2.670	770	1:3,46	25%	-
Τελωνειακών Υπαλλήλων	4.060	2.560	1:1,58	40%	3 δισ. δρχ. ετησίως

•Πηγή: Διεύθυνση πρόσθετης ασφάλισης υπ. Εργασίας- Κοιν. Ασφαλίσεων (1996) (Γεωργιάκης Ηλίας, «Μια σύνταξη ένα εφάπαξ», ΤΑ ΝΕΑ, 17-7-1998, σελ. 45)

10. Ο κοινωνικός διάλογος

Η πρακτική ενός ουσιαστικού κοινωνικού διαλόγου για το ασφαλιστικό πρόβλημα, ο οποίος θα επιδιώξει να καταλήξει σε μια κοινά αποδεκτή λύση από τους εμπλεκόμενους φορείς, εφαρμόζεται εδώ και αρκετές δεκαετίες σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα με πρωτοβουλία της κυβέρνησης άρχισε το 1998 και πάλι ο κοινωνικός διάλογος για το ασφαλιστικό. Στον κοινωνικό διάλογο συμμετείχαν οι εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των εργαζομένων, των εργοδοτών, οι τεχνοκράτες των υπουργείων καθώς και οι ειδικοί εμπειρογνώμονες για τα ασφαλιστικά θέματα. Στη διάθεση των μελών των επιτροπών είχαν δοθεί όλα τα αναγκαία στοιχεία, τα οποία εμφάνιζαν προβλήματα στη δομή και στη λειτουργία των ασφαλιστικών φορέων. Παράλληλα, ενημερώνονταν από τα πορίσματα ειδικών αναλογιστικών και μελετών, οι οποίες αποδείκνυαν τα μεγάλα οικονομικά ελλείμματα στους περισσότερους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Στις συχνές συνεδριάσεις των επιτροπών για τον κοινωνικό διάλογο συζητούνταν κυρίως θέματα που αφορούσαν τη συστηματική αξιολόγηση των διάφορων προτάσεων για να προχωρήσουν στη ριζική αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος. Αναζητούνταν, δηλαδή, η επιλογή, μέσα από διάλογο και συνεννόηση με τους φορείς, δομικών αλλαγών και βελτιώσεων, οι οποίες θα εφαρμόζονταν άμεσα στο ασφαλιστικό σύστημα για να λειτουργήσει αποτελεσματικότερα και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητά του.

Είναι φυσικό ότι κάθε πλευρά υποστήριζε τις απόψεις της και έτσι στον κοινωνικό διάλογο διαφωνίες υπήρχαν, οι οποίες έπρεπε να ξεπεραστούν με αμοιβαίες υποχωρήσεις από τους ενδιαφερόμενους για να καταλήξουν σε προτάσεις κοινής αποδοχής. Η αποδοτικότητα του διαλόγου αυτού εξαρτιόνταν από τη θέληση των κοινωνικών εταίρων να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα με υπευθυνότητα, κατανόηση και ειλικρίνεια (Τσούκας Χαρ., 2001, σελ. 87). Όλοι είχαν την υποχρέωση να συμβάλλουν ουσιαστικά στην επίλυση των προβλημάτων και στη βελτίωση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης. Οι αλλαγές που θα γίνονταν στο ασφαλιστικό σύστημα θα ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών που θα μπορούσαν να επιτευχθούν με κοινωνικό διάλογο. Η συναίνεση και η κοινή αποδοχή στη λήψη των αποφάσεων στα θέματα που συζητούσαν όλοι οι συμμετέχοντες στον κοινωνικό διάλογο, ενίσχυε και την κοινωνική συνοχή, η οποία είναι αναγκαία για την οικονομική ανάπτυξη.

Η κυβέρνηση αποφάσισε ο κοινωνικός διάλογος για τη μεταρρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης να χωριστεί σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση περιελάμβανε τα θέματα του λεγόμενου «μικρού πακέτου». Οι αρμόδιες επιτροπές τέλειωσαν τις εργασίες του πακέτου αυτού το 1998. Η δεύτερη φάση του «μεγάλου πακέτου», η οποία ήταν και ουσιαστικότερη, είχε προγραμματιστεί να ξεκινήσει με τη συζήτηση διαφορετικών θεμάτων από το έτος 2000 και με προοπτικές να τεθούν σε ισχύ μετά το 2000. Οι αποφάσεις των επιτροπών αρχίζουν να ισχύουν μετά τη δημοσίευση στην εφημερίδα της κυβέρνησης των σχετικών νομοθετικών διαταγμάτων που κατατίθενται στη Βουλή και ψηφίζονται από την πλειοψηφία των Βουλευτών.

Ο νόμος 2676/99 που περιείχε το ονομαζόμενο «μικρό πακέτο» περιλαμβάνει στα 91 άρθρα του τα ακόλουθα κεφάλαια:

- α. ενοποιήσεις - συγχωνεύσεις - καταργήσεις ασφαλιστικών οργανισμών
- β. ελεγκτικός οργανισμός υγειονομικής περίθαλψης- παροχές υγείας
- γ. ρυθμίσεις διοικητικής και λειτουργικής αναδιάρθρωσης
- δ. αξιοποίηση κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών
- ε. διατάξεις εξυπηρέτησης των ασφαλισμένων
- στ. εξορθολογισμός του συστήματος, ρυθμίσεις καθυστερουμένων ασφαλιστικών εισφορών και άλλες διατάξεις ΙΚΑ
- ζ. διατάξεις γενικού ασφαλιστικού περιεχομένου
- η. λοιπές διατάξεις
- θ. ειδικές διατάξεις

Οι ρυθμίσεις του «δευτέρου πακέτου» περιείχαν:

- α. ομαδοποίηση ταμείων,

β. εθνική σύνταξη,

γ. χρηματοδότηση του συστήματος και αναζήτηση πόρων,

δ. διαρθρωτικές παρεμβάσεις στα όρια ηλικίας (Πιπιλή Λ., 1998, σελ. Α53).

Μετά τις βουλευτικές εκλογές της 9ης Απριλίου 2000 τον υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Μιλτιάδη Παπαϊωάννου διαδέχθηκε ο καθηγητής κ. Αναστάσιος Γιαννίτσης. Ο νέος υπουργός δυστυχώς δεν ακολούθησε το χρονοδιάγραμμα του πρώην συναδέλφου του για τον κοινωνικό διάλογο και άλλαξε τακτική. Ανέθεσε στο βρετανικό οίκο Government Actuary's Department να εκπονήσει μια αναλογιστική μελέτη για το ασφαλιστικό πρόβλημα και να προτείνει εναλλακτικές λύσεις. Ύστερα από ένα χρόνο περίπου καθυστέρηση οι βρετανοί παρέδωσαν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Οι προτάσεις τους ήταν πολύ αυστηρές και επώδυνες, διότι επιδείνωναν τη θέση όλων των ασφαλισμένων. Περιελάμβαναν ενιαίες ρυθμίσεις για όλα τα ασφαλιστικά ταμεία και προέβλεπαν τη μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών και την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης. Καμιά μεταβολή δεν υπήρχε στους όρους συνταξιοδότησης εκείνων που έχουν θεμελιώσει συνταξιοδοτικά δικαιώματα ή θα τα θεμελιώσουν τα προσεχή πέντε χρόνια.

Η κυβέρνηση δεν ενημέρωσε τους συνδικαλιστές για τα πορίσματα και τις προτάσεις της αναλογιστικής μελέτης των βρετανών ειδικών. Στηρίχθηκε όμως στις προτάσεις και τις επισημάνσεις αυτές για να ανακοινώσει μια δέσμη μέτρων προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση του ασφαλιστικού συστήματος. Μεταξύ των μέτρων αυτών, τα οποία θα ίσχυαν για τους ασφαλισμένους όλων των ταμείων, σημειώνουμε:

- τον περιορισμό της σύνταξης στο 60% του μισθού
- την αύξηση του χρόνου πραγματικής ασφάλισης στα 40 χρόνια για την καταβολή πλήρους σύνταξης
- την κατάργηση των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων
- τη γενική αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης στα 65 χρόνια κ.λπ..

Η ανακοίνωση των μέτρων αυτών, στα οποία υπήρχαν περιθώρια βελτίωσης, προκάλεσε άμεσες κοινωνικές αντιδράσεις, αφού θίγονταν τα ασφαλιστικά δικαιώματα εκατοντάδων χιλιάδων εργαζομένων. Η αντιπαράθεση των εργατικών συνδικάτων με την κυβέρνηση ήταν έντονη. Η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ δήλωσαν την αποχή τους από τον κοινωνικό διάλογο και εξήγγειλαν την πραγματοποίηση απεργιακών κινητοποιήσεων. Οργάνωσαν δύο πανελλαδικές 24ωρες απεργίες στις 24- 4 και στις 17- 5- 2001. Παράλληλα, κατά τη διάρκεια και των δύο αυτών κινητοποιήσεων καθώς και της εργατικής πρωτομαγιάς πραγματοποιήθηκαν συγκεντρώσεις στο Πεδίο του Άρεως στην Αθήνα με τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού εργαζομένων. Η κυβέρνηση αιφνιδιάστηκε από τις δυναμικές αντιδράσεις των συνδικάτων και απέσυρε τις αρχικές της προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος. Πρότεινε ο κοινωνικός διάλογος για όλα τα θέματα του ασφαλιστικού να αρχίσει από μηδενική βάση. Η εκτίμηση όμως των συνδικαλιστικών οργανώσεων ήταν διαφορετική. Αξίωναν να γίνει πλήρης αποδοχή των θέσεων τους για να ξεκινήσει ο κοινωνικός διάλογος. Υποστήριζαν, δηλαδή, ότι δεν θα πρέπει να θιγούν σε καμία περίπτωση τα ασφαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων.

Η κυβέρνηση υποχώρησε και πάλι από τις αρχικές της θέσεις. Προχώρησε σε ουσιαστικές αλλαγές των αρχικών μέτρων, οι οποίες ήταν μέσα στα πλαίσια των προτάσεων της ΓΣΕΕ και ευνοούσαν τους εργαζόμενους.

Οι σημαντικότερες αλλαγές που προέβλεπε ήταν:

- παρατείνεται η διατήρηση της 35ετίας για την κατοχύρωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος
- δεν πρόκειται να θιγεί το ισχύον καθεστώς συνταξιοδότησης των μητέρων ανήλικων παιδιών
- προστατεύονται οι κατώτατες συντάξεις για όλους τους εργαζόμενους
- αποδέχεται την τριμερή χρηματοδότηση του συστήματος.

Εν τω μεταξύ, ο υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων εκδηλώνει την πρόθεση να συγκροτηθεί μια επιστημονική ομάδα, η οποία θα προσπαθούσε να εξετάσει τα προβλήματα και να προωθήσει το θέμα του κοινωνικού διαλόγου. Η ομάδα αυτή θα αποτελούνταν από εκπροσώπους της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων. Τα εργατικά συνδικάτα απάντησαν ότι αρνούνται προς το παρόν να αρχίσει ένας ουσιαστικός διάλογος, διότι δεν έχουν αποφασιστεί οι κυβερνητικές δεσμεύσεις ως προς τη χρηματοδότηση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης. Η αρνητική τους στάση όμως οπωσδήποτε επηρεάστηκε από τους εσωτερικούς συσχετισμούς των παρατάξεων του συνδικαλιστικού κινήματος. Σε πρώτη φάση όμως δέχονται την άτυπη συνεργασία της επιτροπής εμπειρογνομόνων του υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και των επιστημονικών συνεργατών της ΓΣΕΕ για να συζητήσουν τα θέματα του ασφαλιστικού συστήματος. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις ο ουσιαστικός κοινωνικός διάλογος μετατίθεται να διεξαχθεί κατά τα τέλη του ίδιου έτους.

Μετά τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ το 2001 τη θέση του υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Αν.Γιαννίτη, κατέλαβε ο κ. Δ. Ρέππας. Η νέα ηγεσία του υπουργείου προσπάθησε να ανατρέψει το αρνητικό κλίμα που είχαν προκαλέσει οι προτάσεις του προηγούμενου υπουργού για την ασφαλιστική μεταρρύθμιση, επειδή είχαν δημιουργήσει σοβαρότατες λαϊκές αντιδράσεις. Με προσεκτικό τρόπο διαμόρφωσε νέες ήπιες και διαλλακτικότερες προτάσεις για να αντιμετωπιστεί το ασφαλιστικό πρόβλημα. Οι προτάσεις αυτές δεν αφορούσαν τους συνταξιούχους και αυτούς που θα θεμελιώναν δικαίωμα συνταξιοδότησης μέχρι την 1-1-2008. Ακόμα εξαιρούνταν οι αγρότες, ορισμένοι αυτοαπασχολούμενοι και το σύνολο των ασφαλισμένων στα ταμεία Τύπου. Οι κυβερνητικές προτάσεις περιλαμβάνονται στο νόμο 3029/2002 που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή. Συγκεκριμένα, οι βασικότερες ρυθμίσεις του νόμου αυτού μεταξύ των άλλων είναι:

- διαμορφώνονται κανόνες κρατικής χρηματοδότησης που εγγυώνται, σύμφωνα με την Κυβέρνηση, την οικονομική λειτουργία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης μέχρι το 2020
- καθιερώνονται ενιαίοι όροι ασφάλισης και συνταξιοδότησης για όλους τους ασφαλισμένους
- θεσπίζεται η Εθνική Αναλογιστική Αρχή
- διαχωρίζεται η κύρια ασφάλιση οργανωτικά και λειτουργικά από την επικουρική
- δημιουργείται Ενιαίο Ταμείο Μισθωτών.

11. Συμπεράσματα - Προτάσεις Πολιτικής

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών ο πληθυσμός της χώρας μας αυξάνει με πολύ αργό ρυθμό. Αυτή η τάση της στασιμότητας του δείκτη γονιμότητας και της παράτασης του ορίου της προσδοκώμενης ζωής είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των ηλικιωμένων ατόμων και τη μείωση του παραγωγικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό προκαλεί ανησυχίες, διότι επιδρά αρνητικά στην ανάπτυξη της χώρας και δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργία των ασφαλιστικών ταμείων, διότι μειώνονται τα έσοδα και αυξάνονται οι δαπάνες τους.

Το ασφαλιστικό μας σύστημα κινδυνεύει να χρεοκοπήσει τα προσεχή χρόνια, εφόσον δεν ληφθούν σύντομα ριζικά μέτρα για να το αναμορφώσουν. Είναι αναγκαίες θαρραλέες διαρθρωτικές αλλαγές για να εκσυγχρονιστεί το σύστημα αυτό και να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα που προκύπτουν από την εξέλιξη της κοινωνίας μας. Προκειμένου όμως να προχωρήσει η μεταρρύθμιση είναι απαραίτητη προϋπόθεση να υιοθετηθούν συναινετικές διαδικασίες από όλους τους εκπροσώπους των κοινωνικών φορέων που συμμετέχουν στον κοινωνικό διάλογο. Για το λόγο αυτό πρέπει να γίνουν με προσεκτικό σχεδιασμό ουσιαστικές κρατικές παρεμβάσεις, οι οποίες θα αντιμετωπίσουν τα υπάρχοντα προβλήματα, θα βελτιώσουν και θα εξυγιάνουν το θεσμό της κοινωνικής προστασίας για να αποφευχθούν δυσάρεστες μελλοντικές εξελίξεις. Μεταξύ των άλλων προτείνονται τα ακόλουθα:

• πρέπει η κρατική μέριμνα να επεκτείνεται σε όλα ανεξαιρέτως τα κοινωνικά στρώματα του πληθυσμού της χώρας για να εξαλείψει ή να περιορίσει τις ανισότητες της ασφαλιστικής προστασίας

•ιδιαίτερα, όμως η κρατική φροντίδα πρέπει να παρέχεται στις ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες που έχουν μεγαλύτερες οικογενειακές, οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες

•σε κάθε περίπτωση πρέπει να καταργηθούν τα προνόμια και να ενισχυθεί σταδιακά το εισόδημα των χαμηλοσυνταξιούχων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ο καθηγητής Άρης Σισσούρας (1996,σελ 6) υποστηρίζει την άποψη ότι, αν θέλουμε το κράτος πρόνοιας για να μειώσουμε τις ανισότητες στην κοινωνία (που παράγει ο μηχανισμός της αγοράς), τότε θεμελιώδης αρχή είναι να προσεγγίσουμε τα ζητήματα αυτά με όρους κοινωνικής δικαιοσύνης. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι με τη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των πόρων των ασφαλιστικών οργανισμών, αλλά και της κρατικής συνδρομής με τους κοινωνικούς πόρους και τις επιχορηγήσεις σε όλους τους ασφαλισμένους, και την εν γένει διαχείρισή του, το ασφαλιστικό σύστημα γίνεται δικαιότερο, περισσότερο αποδοτικό, βελτιώνεται το επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων της χώρας και κατοχυρώνεται η κοινωνική συνοχή.

Ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της διοίκησης και της οργάνωσης των ασφαλιστικών φορέων θα αυξήσει επίσης την αποδοτικότητα και την παραγωγικότητά τους και θα μειώσει το κόστος της λειτουργίας τους και θα βελτιώσει την εξυπηρέτηση του πολίτη. Γι' αυτό είναι αναγκαίες ορισμένες κρατικές παρεμβάσεις για να γίνει η αναδιοργάνωση και η αναδιάρθρωση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης. Μεταξύ αυτών των παρεμβάσεων σημειώνουμε και τις ακόλουθες:

Επειδή η επαγγελματική κατάρτιση απαιτεί την απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων, είναι ανάγκη να θεσπιστούν μέτρα για την επαγγελματική εξειδίκευση και την επιμόρφωση των διοικητικών υπαλλήλων. Παράλληλα, η εισαγωγή της σύγχρονης μηχανοργάνωσης θα δώσει τη δυνατότητα στο προσωπικό των ασφαλιστικών φορέων να εκπαιδευτεί στην πληροφορική και στα νέα συστήματα εργασίας. Εξάλλου, η επιλογή των διοικητών, αλλά και των μελών των διοικητικών συμβουλίων των ασφαλιστικών οργανισμών πρέπει να γίνεται με αντικειμενικά και αξιοκρατικά κριτήρια. Στο διορισμό τους πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η επιστημονική κατάρτιση, η εμπειρία, η γνώση και η ανεγνωρισμένη ικανότητά τους. Με τις κρατικές αυτές παρεμβάσεις αναμένεται να διορθωθούν οι ατέλειες στην οργάνωση, να βελτιωθεί η ποιότητα των υπηρεσιών και να ενισχυθεί η απόδοση και η αποτελεσματικότητα των ασφαλιστικών οργανισμών. Ιδιαίτερα μάλιστα, με την επέκταση της μηχανοργάνωσης στο σύστημα εργασιών θα επιταχυνθεί ο έλεγχος στην είσπραξη των ασφαλιστικών εισφορών, θα μειωθεί η εισφοροδιαφυγή και θα περιοριστούν επίσης οι λειτουργικές δαπάνες των ταμείων.

Για να υλοποιηθεί όμως η προσπάθεια της οικονομικής βελτίωσης των ασφαλιστικών φορέων είναι ανάγκη να ληφθούν επίσης και τα ακόλουθα μέτρα:

• με κατάλληλους χειρισμούς να αντιμετωπιστούν οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις, οι οποίες προκαλούν τη γήρανση του πληθυσμού. Για το σκοπό αυτό επιβάλλεται να εφαρμοστούν συγκεκριμένες πολιτικές για να αυξηθεί η γονιμότητα.

Ειδικότερα προτείνονται:

α) περισσότερες ευκαιρίες και ευνοϊκότεροι όροι για τη χορήγηση στεγαστικών δανείων. Ιδιαίτερα πρέπει να ικανοποιούνται οι στεγαστικές ανάγκες των νεαρών ζευγαριών

β) ειδική νομοθετική προστασία πρέπει να ισχύσει για τις πολύτεκνες οικογένειες (π.χ. επέκταση των οικογενειακών επιδομάτων, περισσότερες φορολογικές απαλλαγές ανάλογα με τα μέλη τους, συχνότερες ευκαιρίες για την εξεύρεση εργασίας των μελών τους, κ.λπ.).

Το ποσοστό των εργαζομένων γυναικών στη χώρα μας είναι χαμηλό, αν και οι συνταξιοδοτικές τους προϋποθέσεις είναι ευνοϊκότερες από εκείνες που ισχύουν για τους άνδρες. Να δημιουργηθούν περισσότερα κίνητρα, τα οποία θα διευκολύνουν την ενεργότερη συμμετοχή στις εργαζόμενες γυναίκες - μητέρες για να αντιμετωπίσουν τις οικογενειακές και τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις (π.χ. επέκταση του δικτύου των βρεφονηπιακών σταθμών, ειδικά συστήματα απασχόλησης με μειωμένο ωράριο, προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης κ.λπ.). Η αύξηση του αριθμού των εργαζομένων γυναικών θα ενισχύσει τα έσοδα των ασφαλιστικών οργανισμών.

Το κράτος οφείλει να αναλάβει τις ευθύνες του απέναντι στους ασφαλισμένους. Στις άμε-

σες προτεραιότητες των κρατικών παρεμβάσεων πρέπει επίσης να συμπεριλαμβάνονται και τα ακόλουθα γενικότερα μέτρα:

- ταχύτερη ενοποίηση των ομοειδών ταμείων
 - ανάθεση της εποπτείας όλων των ασφαλιστικών φορέων σε ένα μόνο υπουργείο
 - εναρμόνιση των νομικών καθεστώτων σε ένα ενιαίο σύστημα για απλούστευση της ισχύουσας πολύπλοκης και συχνά αντιφατικής ασφαλιστικής νομοθεσίας.
 - αυστηρότερος έλεγχος για τον περιορισμό των άσκοπων ιατρο- φαρμακευτικών και διοικητικών δαπανών
 - καλύτερη ποιότητα των υπηρεσιών υγείας
 - άμεση είσπραξη των χρεών της κοινωνικής ασφάλισης από τις επιχειρήσεις του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
 - άμεση ρύθμιση των χρεών των ασφαλιστικών φορέων
 - κατάργηση των χαρισματικών νομοθετικών διατάξεων ορισμένων ασφαλιστικών φορέων
 - αποτελεσματικότερη αξιοποίηση και ορθολογικότερη διαχείριση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων
 - επανεξέταση ολόκληρου του καταλόγου των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελλμάτων
 - ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας των ασφαλιστικών οργανισμών (π.χ. μεγαλύτερη ελευθερία στη διαχείριση των διαθέσιμων πλεονασμάτων των ταμείων)
 - καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και της φοροδιαφυγής
 - ομαλή ενσωμάτωση των ξένων μεταναστών στην αγορά εργασίας με όλες τις απαιτούμενες νόμιμες διαδικασίες.
 - ειδικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις για τη συνταξιοδότηση των ατόμων με αναπηρίες
 - η λήψη όλων των μακροοικονομικών μέτρων που θα συμβάλουν στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης, στη μείωση της ανεργίας και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για τον ενεργό πληθυσμό
 - ενεργοποίηση του αρθ. 64 του Ν. 2084/1992 για το μητρώο ασφαλισμένων, εργοδοτών και συνταξιούχων
 - τέλος, όλες οι προσπάθειες πρέπει να στραφούν στην καλύτερη, ταχύτερη και αποδοτικότερη εξυπηρέτηση των εργαζομένων, διότι η απώλεια αρκετού χρόνου από τις ώρες εργασίας τους, εξαιτίας της καθυστέρησης της διεκπεραίωσης μιας υπόθεσής τους από τις υπηρεσίες των ασφαλιστικών ταμείων, προκαλεί γενικότερο κοινωνικό και οικονομικό κόστος.
- Η εφαρμογή των μέτρων που αναφέραμε θα συμβάλει στην εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του ασφαλιστικού μας συστήματος κατά τις προσεχείς δεκαετίες.

Βιβλιογραφία

- Γεωργάκης Ηλίας, «Κατάργηση 70 Ταμείων», Τα Νέα, 25-11-1998.
- Γεωργάκης Ηλίας, «Ανακοινώσεις του Υπουργού Εργασίας- Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Κόβονται τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα», Τα Νέα, 29-04-1998.
- Γεωργάκης Ηλίας, «Η εξομοίωση του εφάπαξ το 2000», Τα Νέα, 23-02-1998.
- Γιαννίτσης Αναστάσιος, «Η απειλή της μιζέριας. Ότι και αν κάνουμε στο ασφαλιστικό, το αδυσώπητο ερώτημα είναι πως θα διανεμηθεί το εισόδημα τις επόμενες δεκαετίες στο εσωτερικό της κοινωνίας», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Αθήνα, 14-7-2001.
- Διακογιάννης Γιάννης, «Οι προτάσεις της κυβέρνησης για το Ασφαλιστικό», Τα Νέα, 21 - 22 Απριλίου 2001, σελ. 13.
- Clotuche Gabrielle, «The sozial Protection in the Ceec in the Context of the Enlargement, in Belgium Review of sozial security, vol. 43, Federal Ministry of Social Affairs, Brussels 2001.
- Καραμεσίνη Μαρία, «Άτυπη απασχόληση και ο ρόλος του κράτους στην ελληνική αγορά εργασίας», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ. 100 Γ'1999, εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα 1999.
- Μυριζάκης Ιωάννης, Binnenmigration und Bevolkerungsprozesse in Griechenland im Buch Wilfried Heller κ.ά.: Migration und Sozioökonomische Transformation in Südosteuropa, Hrsg. Suddeutsche- Gesellschaft, München 1997
- Μυριζάκης Ιωάννης, «Οι ηλικιωμένοι στην Ελλάδα», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ. 42-43, εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1981.
- Μυριζάκης Ιωάννης, «Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στην Ελλάδα», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τ.33,34, Αθήνα, 1978.
- Νασόπουλος Διονύσης, «Οικογενειακό επίδομα και στους δύο...», Τα Νέα, 25-05-1998.
- Νεκτάριος Μιλτιάδης, «Τα αποθεματικά των ταμείων είναι η πέτρα του σκανδάλου. Η μετάβαση στην κεφαλαιοποιητική λογική της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί τον κορμό της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στην Ευρώπη», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Αθήνα, 14-7-2001.
- Νεκτάριος Μιλτιάδης, «Κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα. Προτάσεις για μια συνολική μεταρρύθμιση», Αθήνα, 1996.
- Παπάδης Κ., «Η πρόταση της ΓΣΕΕ για το ασφαλιστικό», Το Βήμα, 18-02-2001.
- Παπάδης Κ., «Οι προτάσεις και οι αντιδράσεις για την ασφάλιση. Η λύση του ΙΚΑ επί τάπητος για 350 χιλιάδες δημόσιους υπαλλήλους», Το Βήμα, 16-05-2001.
- Παπάδης Κ., «Το φθινόπωρο ο ουσιαστικότερος διάλογος», Το Βήμα, 20-05-2001.
- Πιπιλή Λώρα, «Οι εννέα αλλαγές στα ταμεία», Το Βήμα, 05-04-1998
- Πιπιλή Λώρα, «Αυτό είναι το μικρό ασφαλιστικό πακέτο», Το Βήμα, 22-03-1998.
- Σιάμπος Γεώργιος, Η δημοσιογραφική εξέλιξη στη μεταπολεμική Ελλάδα, στο βιβλίο (επιμέλεια) Βύρωνα Κοτζαμάνη και Λάουρας Μαραύτου- Αλιπράντη: Οι δημογραφικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα, εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη-Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1994.
- Σιάμπος Γεώργιος, Δημογραφικές προοπτικές του ελληνικού πληθυσμού κατά το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα, στο βιβλίο που επιμελήθηκε ο κ. Ανδρέας Κιντής: Το παρόν και το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, τόμος Β, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1997.
- Σισσούρας Άρης, «Το κοινωνικό κράτος», Τα Νέα, 19-06-1996.
- Σκουτέλης Γ.Δ., Η γήρανση και τα προβλήματα που προκαλεί στην κοινωνική ασφάλιση, στο βιβλίο του ίδιου και άλλων : Γήρανση και Κοινωνία. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1996.
- Σπράου Γιάννης κ.α., Οικονομία και συντάξεις: Συνεισφορά στον κοινωνικό διάλογο. Επιτροπή για την εξέταση της μακροοικονομικής πολιτικής, Αθήνα, Οκτώβριος 1997.
- Τήνιος Πλάτων, Κοινωνία, οικονομία, συντάξεις: Κρυμμένος θησαυρός;, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2001.
- Τήνιος Πλάτων, «Η κοινωνική ασφάλιση αλλάζει πρόσωπο. Η αναζήτηση νέων ρόλων και

λειτουργικότητας για την κοινωνική ασφάλιση πρέπει να γίνει με όρους κοινωνικής και οικονομικής βιωσιμότητας», Οικονομικός Ταχυδρόμος, τ. 28 (2462), Αθήνα, 14-7-2001.

Τουτζιαράκης Γιάννης, Η ανεργία ως σύμπτωμα της έντασης στην αγορά εργασίας, στο βιβλίο του ιδίου και άλλων : Ανεργία, εργασία, εκπαίδευση - κατάρτιση στην Ελλάδα και στη Γαλλία (Πρακτικά Ελληνογαλλικού Συνεδρίου), εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα 1998.

Τσούκας Χαρ., «Η μη διαχείριση των αλλαγών στο ασφαλιστικό. Μια μεταρρύθμιση, όσο αναγκαία και αν κρίνεται, δεν έχει προωθητική ισχύ αν δεν αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου και δεν διαπερνάται από ένα ελκυστικό όραμα», Οικονομικός Ταχυδρόμος, τ. 28 (2462), Αθήνα, 14-7-2001.

Φακιολάς Ροσέτος κ.ά., Πόρισμα επιστημονικής Επιτροπής για την αναμόρφωση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, Αθήνα, Μάιος 1992.

Φακιολάς Ροσέτος, Κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, στο βιβλίο του ιδίου και άλλων : Τάσεις: Ειδική ετήσια έκδοση. Ελληνική οικονομία 1999, εκδόσεις Σταύρου Παπαϊωάννου, Αθήνα, Φεβρουάριος 1999.

Φακιολάς Ροσέτος, Κόστος της κοινωνικής ασφάλισης και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, στο βιβλίο που επιμελήθηκε ο κ. Ανδρέας Κιντής: Το παρόν και το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, τόμος Β, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1997.

Άλλες Πηγές:

- Κοινωνικός προϋπολογισμός 2002, Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
- Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος, 1992-1993 (δημ. 1995) και 2001 (δημ.2002), Αθήνα,
- Έκθεση ΚΕΠΕ για την κοινωνική ασφάλιση, Αθήνα 1976.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Γενική διεύθυνση απασχόληση, εργασιακές σχέσεις και κοινωνικές υποθέσεις. Η κοινωνική προστασία στην Ευρώπη, Βρυξέλλες, 1996.
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ετήσια έκθεση 2000, Frankfurt am Main 2001.

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Κείμενα Εργασίας / Working Papers

Κείμενο Εργασίας / WP	Συγγραφέας / Author	Τίτλος / Title
1998/1, INSPO	Kottaridi Y., Kappi Ch., Adam E.	Disabled children and their families in mediterranean countries. A preliminary study in Greece
1998/2, INSPO	Karantinos D.	Flexible employment and employment insertion in Greece
1998/3	Επιτροπή Gulbenkian	Για το άνοιγμα των κοινωνικών επιστημών
1998/4, INSPO	Papatheodorou C.	Income inequality and development in Greece: a decomposition analysis
1999/5, IAAK	Παπαδόπουλος Α.Γ.	Τα αδιαφανή όρια της παγκοσμιοποίησης
1999/6, IURS	Balourdos D., Mouriki A., Sakellaropoulos K., Theodoropoulos K., Tsakiris K.	The prevailing car system in the Athens metropolitan area
1999/7, IPOLSOC	Tsiganou J., Daskalaki K., Frangiskou A., Georgarakis N., Sarris N., Selekou O., Tsakiridou O., Varouxi Ch., Apostolidou S., Vlachou V.	Young people at social “disadvantage”
1999/8, ΙΠΟΚΟΙΝΩ	Παπαγιαννοπούλου Μ.	Η εκπόνηση μελετών στις κοινωνικές επιστήμες
1999/9, IURS	Hellum M.	Have you heard about...?
2000/10, IPOLSOC	Tsiganou J., Daskalaki K., Michelogiannakis I., Sarris N., Selekou O., Varouxi Ch.	Children’s rights: developing empowering policies in Greece
2000/11, IAAK	Παπακωνσταντίνου Γ.	Το κόστος της εκπαίδευσης
2000/12, ΙΝΚΠΟ	Κοτταρίδη Γ., Καππή Χ., Αδάμ Ε.	Παιδιά με αναπηρίες και οι οικογένειες τους στην περιοχή της Αττικής
2000/13, INSPO	Kottaridi Y., Kappi Ch., Adam E.	Children with disabilities and their families in the area of Attiki, Greece
2001/14, IURS	Apostolos G. Papadopoulos	Farmers and “Rurality” in Greece
2001/15, ΔΥΕ	Κάλλας Γ.	Σχεδιασμός ενός περιβάλλοντος διαχείρισης κοινωνικών δεδομένων

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Κείμενα Εργασίας / Working Paper

Κείμενο Εργασίας / WP	Συγγραφέας / Author	Τίτλος / Title
2001/16, ΔΥΕ	Καππή Χ., Κονδύλη Δ., Φρένζου Χ.	Πολυγλωσσικοί θησαυροί όρων: Ζητήματα Τεκμηρίωσης και Ανα- ζήτησης
2001/17, ΙΝΚΠΟ	Μυριζάκης Γ.	Η κοινωνική δυναμική του στρα- τού στην Ελλάδα
2002/18, ΙΑΑΚ	Μανώλογλου Ε, Τσάρτας Π., Μάρκου Α., Μειδάνης Β.	Κοινωνικές, οικονομικές και περι- βαλλοντικές επιδράσεις από τη δη- μιουργία μονάδας αφαλάτωσης με χρήση γεωθερμίας χαμηλής ενθαλ- πίας: Η περίπτωση της Μήλου
2002/19	Κώτση Α., Καλεσοπούλου Δ.	Όλα τα βιβλία παρέα
2003		
2003/1, ΔΥΕ	Πανουτσόπουλος Ας.	Το Δίκτυο και το Διαδίκτυο στο ΕΚΚΕ
2003/2, ΙΑΑΚ	Petronoti M. Triandafyllidou A.	Recent immigration flows to greece
2003/3, ΙΑΑΚ		Inequalities in education an annotated bibliography
2003/4, ΙΑΑΚ	Μαλούτας Θ.	Προβλήματα κοινωνικά βιώσιμης ανάπτυξης στην Αθήνα
2003/5, ΙΑΑΚ	Maloutas Th.	Contextual parameters for promot- ing social sustainability. The case of Athens
2003/6, ΙΝΚΠΟ	Μυριζάκης Γ.	Η αναγκαιότητα της αναβάθμισης του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Πληροφορίες για τις εκδόσεις του ΕΚΚΕ:
ΕΚΚΕ, Τμήμα Εκδόσεων - Κεντρική Διάθεση
Λ. Μεσογείων 14-18, Αθήνα 115 27
Τηλ.: (210) 74 89 131-5, (210) 77 00 357 – fax: (210) 74 88 435.
e-mail: ekdosis@ekke.gr.

Information on ΕΚΚΕ Publications:
National Centre for Social Research
Department of Scientific Publications
14-18 Messoghion Av., GR-115 27, Athens
Tel.: (+30-210) 74 89 131-5, +30-210 77 00 357 – fax: (+30-210) 74 88 435
e-mail: ekdosis@ekke.gr.

ΔΕΛΤΙΟ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ / ORDER FORM

Όνοματεπώνυμο/Name

Διεύθυνση/Address

Επωνυμία Φορέα/Institution

Τηλ./Tel.

Telefax

Βιβλίο/Book

Κείμενο Εργασίας/Working Paper

Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών/Social Science Review

Τίτλος/Title

.....
.....
.....

Η πληρωμή μπορεί να γίνει με ταχυδρομική επιταγή ή απευθείας στο Τμήμα Εκδόσεων.
Payment can be effected by cheque or money order.